

Nr. 156/35/III-5/2024

Din 16.04.2024

ROMÂNIA		
Înalta Curte de Casație și Justiție		
Secția Unificată		
Intrare dosare	<u>112</u>	nr. <u>06</u>
Anul <u>2024</u>	luna <u>04</u>	ziua <u>16</u>

Corbei

Doamnei,

judecător Corina Alina CORBU

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

Stimată doamnă președinte,

Vă înaintăm recursul în interesul legii în conformitate cu prevederile art. 514 și urm. din Codul de procedură civilă, referitor la problema de drept:

„Dacă, în baza prevederilor art. 616 alin. (1) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, asociațiile și fundațiile înființate în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000, pot avea ca scop și/sau ca obiectiv organizarea de activități specifice arbitrajului instituționalizat?”.

În temeiul dispozițiilor art. 515 Cod procedură civilă, au fost anexate recursului în interesul legii, pentru exemplificare, copiile hotărârilor judecătorești menționate în conținutul acestuia.

Anexa I:

1. Decizia civilă nr. 86 din 29.10.2013 a Tribunalului Covasna – Secția Civilă, pronunțată în dosarul nr. 3819/305/2013 (sintact.ro);
2. Încheierea civilă nr. 82 din 14.01.2016 a Judecătoriei Buftea - Secția Civilă, pronunțată în dosarul nr 12.387/94/2015*, definitivă prin neapelare;
3. Încheierea civilă nr. 3.481 din 02.03.2021 a Judecătoriei Buftea – Secția Civilă, pronunțată în dosarul nr. 3266/94/2021, definitivă prin neapelare.

Anexa II:

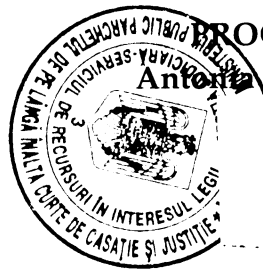
1. Decizia civilă nr. 273 din 28.02.2017 a Tribunalului Iași - Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 41774/245/2016 (sintact.ro);
2. Decizia civilă nr. 1.566 din 21.12.2016 a Tribunalului Timiș – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 28956/325/2015 (sintact. ro).

Anexa III:

1. Decizia civilă nr. 145A din 16.03.2015 a Tribunalului Botoșani – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 17.171/193/2014;
2. Decizia civilă nr. 308A din 10.11.2014 a Tribunalului Botoșani – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 14.248/193/2014;
3. Decizia civilă nr. 274 din 28.04.2015 a Tribunalului Alba – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 9964/176/2014 (sintact.ro);
4. Decizia civilă nr. 15 din 18.10.2013 a Tribunalului Brașov – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 17088/197/2013 (sintact.ro);
5. Decizia civilă nr. 1.707/A din 19.05.2017 a Tribunalului București, pronunțată în dosarul nr. 5.701/300/2017 la care este atașată încheierea din 15.03.2017 pronunțată de Judecătoria Sectorului 2 București.

Cu deosebită considerație,

PROCUROR ȘEF SECȚIE,
Antonia Eleonora CONSTANTIN

Nr. 156/35/III-5/2024

16.04. 2024

Către,

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI DE JUSTIȚIE

În conformitate cu prevederile art. 514 din Codul de procedură civilă, formulez prezentul

RECURS ÎN INTERESUL LEGII

În practica judiciară s-a constatat că nu există un punct de vedere unitar cu privire la următoarea problemă de drept:

„Dacă, în baza prevederilor art. 616 alin. (1) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, asociațiile și fundațiile înființate în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000, pot avea ca scop și/sau ca obiectiv organizarea de activități specifice arbitrajului instituționalizat?”

La cererea ministrului justiției¹, a fost analizată practica judiciară în problema de drept indicată, constatându-se caracterul neunitar al jurisprudenței în ceea ce

¹ În solicitarea ministrului justiției se arată că organizații neguvernamentale care au fost înregistrate și funcționează în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 au înființat tribunale de arbitraj instituționalizat și organizează, printre altele, examene de primire în profesia de arbitru (profesie nereglementată), precum și cursuri de procedură arbitrală.

Sunt indicate exemplificativ: Tribunalul de arbitraj instituționalizat și conciliere, intern și internațional, înființat de Asociația Conciliere și Arbitraj pentru Justiție, Intern și Internațional – CAJI - <https://arbitraj-conciliere.eu/c-a-j-i/>; Tribunalul Permanent de Arbitraj Instituționalizat înființat de Asociația de Arbitraj Instituționalizat - <https://www.tribunal-arbitraj.ro/> - pagini de inerent vizitate în data de 15.03.2024;

Un studiu publicat relevă și că aceste entități care atașează în denumirile proprii termeni deceptivi și contradictorii, susceptibili a genera confuzii în cadrul publicului neavizat, publică anunțuri de recrutare a „arbitrilor judiciari”, singurele condiții fiind date de achitarea unei taxe și absolvirea studiilor superioare (nefiind obligatoriu ca acestea să fie juridice) –

nr. 26/2000 dreptul ca, prin modificarea actului de constituire, să includă, ca obiectiv, desfășurarea de activități specifice arbitrajului instituționalizat. S-a apreciat că asociațiile și fundațiile care au dobândit statut de utilitate publică sunt, în sensul art. 616 alin. (1) Cod procedură civilă, „organizații neguvernamentale de interes public” și dobândesc astfel și posibilitatea de a derula activități de arbitraj instituționalizat. (Anexa II)

III. În cea de-a treia orientare⁴, instanțele de judecată au apreciat că asociațiile și fundațiile înființate în baza Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 (indiferent dacă au dobândit sau nu statut de utilitate publică) nu pot avea ca scop și organizarea arbitrajului instituționalizat. Potrivit art. 616 alin (1) din Codul de procedură civilă, „arbitrajul instituționalizat este acea formă de jurisdicție arbitrală care se constituie și funcționează în mod permanent (...) ca organizație neguvernamentală de interes public de sine stătătoare, în condițiile legii”. Se consideră astfel că doar prin lege specială se poate oferi opțiunea de organizare a arbitrajului instituționalizat. (Anexa III)

*

Apreciez că a treia orientare jurisprudențială este în litera și spiritul legii, pentru motivele ce urmează.

§ 1. Legislația aplicabilă

§ 1.1. Codul de procedură civilă (2010), republicat, cu modificările și completările ulterioare

Art. 541 - Noțiune

(1) *Arbitrajul este o jurisdicție alternativă având caracter privat.*

(2) *În administrarea acestei jurisdicții, părțile litigante și tribunalul arbitral competent pot stabili reguli de procedură derogatorii de la dreptul comun, cu condiția ca regulile respective să nu fie contrare ordinii publice și dispozițiilor imperative ale legii.*

⁴ Decizia civilă nr. 145A din 16.03.2015 a Tribunalului Botoșani – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 17.171/193/2014; Decizia civilă nr. 308A din 10.11.2014 a Tribunalului Botoșani – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 14.248/193/2014; Decizia civilă nr. 274 din 28.04.2015 a Tribunalului Alba – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 9964/176/2014 (sintact.ro); Decizia civilă nr. 15 din 18.10.2013 a Tribunalului Brașov – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 17088/197/2013 (sintact.ro); Decizia civilă nr. 1.707/A din 19.05.2017 a Tribunalului București, pronunțată în dosarul nr. 5.701/300/2017 la care este atașată încheierea din 15.03.2017 pronunțată de Judecătoria Sectorului 2 București;

Art. 616 - Noțiune

(1) Arbitrajul instituționalizat este acea formă de jurisdicție arbitrală care se constituie și funcționează în mod **permanent** pe lângă o **organizație sau instituție internă ori internațională sau ca organizație neguvernamentală de interes public de sine stătătoare, în condițiile legii, pe baza unui regulament propriu aplicabil în cazul tuturor litigiilor supuse ei spre soluționare potrivit unei convenții arbitrale. Activitatea arbitrajului instituționalizat nu are caracter economic și nu urmărește obținerea de profit.**

(2) În reglementarea și desfășurarea activității jurisdicționale, arbitrajul instituționalizat este autonom în raport cu instituția care l-a înființat. Aceasta va stabili măsurile necesare pentru garantarea autonomiei.

§ 1.16. Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 din 30 ianuarie 2000 cu privire la asociații și fundații⁵, cu modificările și completările ulterioare

CAPITOLUL I - Dispoziții generale

Art. 1

(1) *Persoanele fizice și persoanele juridice care urmăresc desfășurarea unor activități de interes general sau în interesul unor colectivități ori, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial pot constitui asociații ori fundații în condițiile prezentei ordonanțe.*

(2) *Asociațiile și fundațiile constituite potrivit prezentei ordonanțe sunt persoane juridice de drept privat fără scop patrimonial.*

(3) *Partidele politice, sindicatele și cultele religioase nu intră sub incidența prezentei ordonanțe.*

Art. 2.

Prezenta ordonanță are ca scop crearea cadrului pentru:

- a) exercitarea dreptului la liberă asociere;*
- b) promovarea valorilor civice, ale democrației și statului de drept;*
- c) urmărirea realizării unui interes general, local sau de grup;*
- d) facilitarea accesului asociațiilor și fundațiilor la resurse private și publice;*
- e) parteneriatul dintre autoritățile publice și persoanele juridice de drept privat fără scop patrimonial;*

⁵ Monitorul Oficial, Partea I, nr. 39 din 31 ianuarie 2000;

f) respectarea ordinii publice.

Art. 3. *Actele juridice de constituire a asociațiilor și fundațiilor, încheiate în condițiile prezentei ordonanțe, sunt guvernate de legea civilă.*

Cap. II

Înființarea asociațiilor și a fundațiilor

Secțiunea 1

Constituirea și înscrierea asociației

Art. 4

(1) Asociația este subiectul de drept privat constituit de trei sau mai multe persoane care, pe baza unei înțelegeri, pun în comun și fără drept de restituire contribuția materială, cunoștințele sau aportul lor în muncă pentru realizarea unor activități în interes general, al unor colectivități sau, după caz, în interesul lor personal nepatrimonial.

(...)

Art. 5

(1) Asociația dobândește personalitate juridică prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor aflat la grefa judecătoreiei în a cărei circumscripție își are sediul.

(2) În temeiul dreptului constituțional la asociere, persoanele fizice se pot asocia fără a constitui o persoană juridică atunci când realizarea scopului propus permite aceasta.

Art. 6

(1) În vederea dobândirii personalității juridice, membrii asociați încheie statutul asociației, prin act sub semnătură privată.

(2) Statutul cuprinde, sub sancțiunea nulității absolute:

a) datele de identificare ale membrilor asociați: numele, prenumele, codul numeric personal, seria și numărul actului de identitate pentru persoanele fizice, denumirea și codul de identificare fiscală ale persoanei juridice asociate și, după caz, domiciliul sau reședința ori adresa sediului social;

b) exprimarea voinței de asociere și precizarea scopului și a obiectivelor asociației;

c) denumirea asociației;

d) sediul asociației;

e) durata de funcționare a asociației - pe termen determinat, cu indicarea expresă a termenului, sau, după caz, pe termen nedeterminat;

f) patrimoniul inițial al asociației; activul patrimonial este alcătuit din aportul în natură și/sau în bani al asociaților, în cazul aportului în natură, constând în bunuri imobile, forma autentică a statutului este obligatorie;

g) componența nominală a celor dintâi organe de conducere, administrare și control ale asociației;

h) persoana sau, după caz, persoanele împuternicite să desfășoare procedura de dobândire a personalității juridice;

i) modul de dobândire și de pierdere a calității de asociat;

j) drepturile și obligațiile asociaților;

k) categoriile de resurse patrimoniale ale asociației;

l) atribuțiile organelor de conducere, administrare și control ale asociației;

m) destinația bunurilor, în cazul dizolvării asociației, cu respectarea dispozițiilor art.

60;

n) semnăturile membrilor asociați.

(...)

Art. 7

(1) Oricare dintre membrii asociați, pe baza împuternicirii date în condițiile art. 6 alin.

(2) lit. h), poate formula o cerere de înscriere a asociației în Registrul asociațiilor și fundațiilor aflat la grefa judecătorei în a cărei circumscripție urmează să-și aibă sediul.

(2) Cererea de înscriere va fi însoțită doar de următoarele documente:

a) statutul asociației, într-o singură copie certificată pentru conformitate cu originalul de persoana împuternicită în condițiile art. 6 alin. (2) lit. h);

b) actele doveditoare ale sediului, precum și cele privind patrimoniul inițial doar în cazul aportului în natură constând în bunuri imobile;

c) copii certificate pentru conformitate cu originalul ale actelor doveditoare ale identității membrilor asociați;

d) declarație pe propria răspundere a persoanei care, în temeiul alin. (1), formulează cererea de înscriere, care cuprinde datele de identificare ale beneficiarilor reali ai asociației, în sensul reglementărilor din domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului. Datele de identificare ale beneficiarului real sunt: numele, prenumele, data nașterii, codul numeric personal, seria și numărul actului de identitate, cetățenia, domiciliul

sau reședința. În cazul asociațiilor constituite/conduse doar de persoane fizice, nu este obligatorie depunerea declarației pe propria răspundere atunci când singurii beneficiari reali sunt persoanele fizice ale căror date de identificare sunt cuprinse în documentele din dosar, caz în care completarea registrului central se va face din oficiu pe baza acestora și conform regulilor prevăzute la art. 4 din Legea nr. 129/2019 pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, cu modificările și completările ulterioare;

e) dovada disponibilității denumirii eliberată de Ministerul Justiției sau, după caz, refuzul motivat al eliberării acesteia.

(...)

(3) Este interzis ca denumirea asociației să fie identică sau asemănătoare până la confuzie cu denumirea altei persoane juridice fără scop patrimonial, constituite potrivit prevederilor prezentei ordonanțe. Astfel, o denumire este susceptibilă de a fi apropiată dacă nu aparține unei alte persoane juridice fără scop patrimonial de același fel - asociație, fundație sau federație - prin înscrierea ei anterioară în Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial.

(3¹) Este interzisă utilizarea în denumirea asociației a unor sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie cu denumirea unor autorități sau instituții publice. Prin sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie cu denumirea unor autorități sau instituții publice se înțelege includerea în denumirea asociației a unor termeni și expresii precum: «comisariat», «inspectorat», «gardă», «autoritate», «poliție», «jandarmerie», «protecția consumatorilor» sau derivatele acestora.

(3²) Înscrierea unei asociații folosind în denumirea sa cuvintele «național» sau «român» ori derivatele acestora se realizează numai cu acordul prealabil al Secretariatului General al Guvernului.

(3³) Este interzis ca denumirea asociației să fie identică sau asemănătoare până la confuzie cu denumirea oricărei structuri profesionale constituite în baza legii și care funcționează în acord cu aceasta, cum ar fi: «Barou», «Cameră», «Uniunea Națională a Barourilor din România», «Uniunea Națională a Notarilor Publici din România», «Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești», «Consiliul de Mediere», «Consiliul Uniunii

Naționale a Notarilor Publici din România», «Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din România», precum și altele asemenea.

(...)

(3⁵) Interdicțiile cu privire la denumire prevăzute pentru asociații și fundații sunt aplicabile în mod corespunzător și pentru federații.

(4) În cazul nerespectării dispozițiilor alin. (3)-(3³) și alin. (3⁵), Ministerul Justiției va refuza motivat eliberarea dovezii disponibilității denumirii.

Art. 8

(1) Asociația devine persoană juridică din momentul înscrierii ei în Registrul asociațiilor și fundațiilor.

(2) În termen de 3 zile de la depunerea cererii de înscriere și a documentelor prevăzute la art. 7 alin. (2) judecătorul desemnat de președintele instanței verifică legalitatea acestora și dispune, prin încheiere, înscrierea asociației în Registrul asociațiilor și fundațiilor.

(2¹) În cadrul procedurii de verificare a legalității cererii de înscriere și a documentelor prevăzute la art. 7 alin. (2), judecătorul desemnat de președintele instanței verifică respectarea dispozițiilor art. 7 alin. (3) și poate dispune, prin încheiere motivată, înscrierea asociației în Registrul asociațiilor și fundațiilor, chiar dacă există un refuz motivat al Ministerului Justiției de a elibera dovada disponibilității denumirii, pe care îl apreciază ca neîntemeiat.

(3) Odată cu efectuarea înscrierii, încheierea prin care s-a dispus înscrierea se comunică din oficiu, pentru evidența fiscală, organului financiar local în a cărui rază teritorială se află sediul asociației, cu menționarea numărului de înscriere în Registrul asociațiilor și fundațiilor.

Art. 9

(1) În cazul în care cerințele legale pentru constituirea asociației nu sunt îndeplinite, judecătorul, la expirarea termenului prevăzut la art. 8 alin. (2), îl va cita, în camera de consiliu, pe reprezentantul asociației, punându-i în vedere, în scris, să remedieze neregularitățile constatate.

(2) Dacă neregularitățile constatate privesc dispozițiile art. 40 alin. (2) din Constituție, pentru termenul fixat va fi citat și parchetul de pe lângă instanța sesizată, căruia

i se vor comunica, în copie, cererea de înscriere, împreună cu statutul asociației. În acest caz punerea concluziilor de către procuror este obligatorie.

Art. 10 - (1) *În situația în care, la termenul fixat, neregularitățile sunt înlăturate, judecătorul, ascultând și concluziile procurorului, dacă este cazul, va lua act despre aceasta prin încheiere, dispunând înscrierea asociației în Registrul asociațiilor și fundațiilor.*

(2) În cazul în care neregularitățile nu au fost înlăturate ori, deși legal citat, reprezentantul asociației lipsește în mod nejustificat, judecătorul va respinge cererea de înscriere prin încheiere motivată.

(3) Încheierile prevăzute în acest articol se vor pronunța în cel mult 24 de ore de la închiderea dezbaterilor și se vor redacta în termen de cel mult 48 de ore de la pronunțare

Art. 11

(1) Încheierile de admitere sau de respingere a cererii de înscriere sunt supuse numai apelului.

(2) În cazul în care procurorul nu a participat la soluționarea cererii, parchetului pe de lângă instanța sesizată i se vor comunica și copii de pe statutul asociației, împreună cu încheierea de admitere ori de respingere a cererii de înscriere, după caz.

(3) Termenul de apel este de 5 zile și curge de la data pronunțării, pentru cei care au fost prezenți, și de la data comunicării, pentru cei care au lipsit.

(4) Apelul se soluționează cu citarea părților, în camera de consiliu, de urgență și cu precădere. Dispozițiile art. 10 alin. (3) cu privire la pronunțarea și redactarea hotărârii se aplică în mod corespunzător.

Art. 12

(1) Înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor, în conformitate cu art. 8, se efectuează în ziua rămânerii definitive a încheierii de admitere, eliberându-se, la cerere, reprezentantului asociației sau mandatarului acesteia un certificat de înscriere care va cuprinde: denumirea asociației, sediul acesteia, durata de funcționare, numărul și data înscrierii în Registrul asociațiilor și fundațiilor.

(2) În relațiile cu terții dovada personalității juridice se face cu certificatul de înscriere.

Art. 38 alin. (1)

O asociație, fundație sau federație poate fi recunoscută de Guvernul României ca fiind de utilitate publică dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

a) activitatea acesteia se desfășoară în interes general sau al unor colectivități, după caz;

b) funcționează de cel puțin 3 ani și a realizat o parte din obiectivele stabilite, făcând dovada unei activități neîntrerupte prin acțiuni semnificative;

c) prezintă un raport de activitate din care să rezulte **desfășurarea unei activități anterioare semnificative, prin derularea unor programe ori proiecte specifice scopului său**, însoțit de situațiile financiare anuale și de bugetele de venituri și cheltuieli pe ultimii 3 ani anteriori datei depunerii cererii privind recunoașterea statutului de utilitate publică;

d) deține un patrimoniu, logistică, membri și personal angajat, corespunzător îndeplinirii scopului propus;

d¹) valoarea activului patrimonial pe fiecare dintre cei 3 ani anteriori în parte este cel puțin egală cu valoarea patrimoniului inițial/de 3 ori valoarea salariului brut pe țară garantat în plată;

e) face dovada existenței unor contracte de colaborare și parteneriate cu instituții publice sau asociații ori fundații din țară și din străinătate;

f) face dovada obținerii unor rezultate semnificative în ceea ce privește scopul propus sau prezintă **scrisori de recomandare din partea unor autorități competente din țară sau din străinătate, care recomandă continuarea activității.**

§ 2. Jurisprudența Curții Constituționale

§ 2.1. Dispozițiile art. 541 și art. 616 din Codul de procedură civilă (2010) nu au format obiect al controlului de constituționalitate.

În schimb, există o vastă jurisprudență constituțională dezvoltată în privința unor dispoziții cuprinse în Cartea a IV-a „Despre arbitraj” din Codul de procedură civilă (1865), control în cadrul căruia s-au reținut următoarele:

► Dispozițiile legale care reglementează arbitrajul nu contravin dispozițiilor constituționale ale art. 21 referitoare la accesul liber la justiție, precum și celor cuprinse în art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului. Arbitrajul constituie o excepție de la principiul potrivit căruia înfăptuirea justiției se realizează prin instanțele judecătorești și reprezintă acel mecanism juridic eficient menit să

asigure o judecată imparțială, mai rapidă și mai puțin formală, confidențială, finalizată printr-o hotărâre susceptibilă de executare silită. Arbitrajul se organizează și se desfășoară potrivit convenției arbitrale încheiate între părți, cu respectarea principiului libertății de voință a acestora, sub rezerva respectării ordinii publice, a bunelor moravuri, precum și a dispozițiilor imperative ale legii. Prin urmare, părțile pot stabili, prin convenția arbitrală sau printr-un act adițional încheiat ulterior, normele privind constituirea tribunalului arbitral, numirea, revocarea și înlocuirea arbitrilor, termenul și locul arbitrajului, normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului și, în general, orice alte norme privind buna desfășurare a arbitrajului. În cazul în care părțile nu au convenit asupra unor asemenea norme, tribunalul arbitral va putea reglementa procedura ce urmează să fie aplicată⁶.

► Instanțele de arbitraj comercial nu întrunesc trăsăturile caracteristice instanțelor extraordinare, întrucât procedura urmată de acestea nu încalcă și nici nu restrânge drepturile procesuale ale părților prevăzute în Codul de procedură civilă și nici alte drepturi sau libertăți ale acestora, prevederile art. 126 alin. (5) din Legea fundamentală nefiind încălcate⁷.

► Referitor la recuzarea arbitrilor, Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile Codului de procedură civilă prevăd cauzele care pun la îndoială independența și imparțialitatea acestora, respectiv cele prevăzute pentru recuzarea judecătorilor, precum și anumite cauze speciale, ca neîndeplinirea condițiilor de calificare profesională ori a altor condiții privitoare la arbitri, prevăzute în convenția arbitrală. Aplicarea prevederilor din Codul de procedură civilă referitoare la soluționarea cererii de recuzare a arbitrilor este subsecventă acordului de voință intervenită între părțile care au încheiat convenția arbitrală și care au optat pentru

⁶ Decizia nr. 870 din 23 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 520 din 25 iulie 2011; decizia nr. 8 din 9 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 73 din 31 ianuarie 2007; Decizia nr. 998 din 7 octombrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 857 din 19 decembrie 2008; Decizia nr. 203 din 7 martie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 267 din 24 martie 2006; Decizia nr. 1.027 din 14 septembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 739 din 5 noiembrie 2010; Decizia nr. 892 din 16 iunie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 540 din 4 august 2009; Decizia nr. 263 din 16 martie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 295 din 6 mai 2010; Decizia nr. 331 din 10 aprilie 2012 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 384 din 7 iunie 2012;

⁷ Decizia nr. 395 din 9 mai 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 526 din 19 iunie 2006; Decizia nr. 8 din 9 ianuarie 2007, preciz;

soluționarea litigiului de către o instituție permanentă, astfel încât, în urma acordului prin care a fost aleasă calea arbitrajului instituțional, dispozițiile regulamentului acestei instituții se impun părților, tribunalul arbitral urmând a le aplica întocmai. Împrejurarea că partea care a solicitat recuzarea unui arbitru, a achiesat la soluționarea litigiului de către o instituție permanentă de arbitraj, deși cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască dispozițiile legale referitoare la judecarea litigiului de o asemenea instituție, ca și consecințele juridice ale aplicării lor, nu o îndreptățește să se prevaleze de necunoașterea legii⁸.

§ 2.2. Opțiunea fermă a instanței de contencios constituțional a fost în sensul ca mijloacele alternative de soluționare a conflictelor, realizate prin organisme cu sau fără activitate jurisdicțională, precum arbitrajul sau medierea, să respecte **principiul legalității**, în sensul că **activitatea acestor organisme, care nu funcționează în cadrul sistemului judecătoresc, să fie prevăzută de lege și, totodată, să respecte principiile constituționale conținute în art. 124 alin. (2) din Legea fundamentală, consacrate pentru instanțele judecătorești (unicitate, imparțialitate și egalitatea justiției).**

Altfel spus, recurgerea la aceste mijloace alternative nu poate avea ca efect și scop, încălcarea principiului legalității și eludarea în orice mod, a concepției și finalității urmărite de legiuitor pentru realizarea justiției statale.

Astfel, prin **Decizia nr. 474/2017 din 27 iunie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 132 alin. (4) din Codul de procedură civilă**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 680 din 201 august 2017, Curtea Constituțională a reținut că:

*„21. [T]rimiterea cererii către un alt organ, în urma declarării lipsei de competență generală a instanței, este posibilă numai în situația în care organul către care se solicită trimiterea are activitate jurisdicțională. **Activitatea jurisdicțională a unui organ care nu funcționează în cadrul sistemului judecătoresc nu se prezumă, ci trebuie prevăzută de lege.** Or, exercitarea unui drept de către titularul său poate avea loc doar cu respectarea cadrului legal stabilit de legiuitor, trimiterea cauzei în favoarea unei alte instanțe, a unui*

⁸ Deciziile nr. 203 din 7 martie 2006, nr. 1.027 din 14 septembrie 2010, nr. 74 din 15 ianuarie 2009, nr. 892 din 16 iunie 2009, nr. 263 din 16 martie 2010, nr. 8 din 9 ianuarie 2007, precit.;

organ cu activitate jurisdicțională realizându-se urmare a declinării competenței, iar în situația necompetenței generale a instanțelor judecătorești, dacă cererea este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională, soluția prevăzută de textul de lege este cea a respingerii cererii ca inadmisibilă.”

De asemenea, prin **Decizia nr. 397 din 15 iunie 2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.67 din Legea nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr.9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, și ale art. 16 alin. (1) lit. g) teza finală din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 532 din 15 iulie 2016, Curtea Constituțională a reținut că:**

„36. [E]fectul juridic al interpretării date dispozițiilor art.67 din Legea nr.192/2006 prin Decizia nr.9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – potrivit căreia încheierea unui acord de mediere constituie o cauză sui-generis care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare, ce poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale –, este acela că în cauzele penale care privesc infracțiuni pentru care poate interveni împăcarea, odată ce a fost depășit momentul procesual al citirii actului de sesizare a instanței, inculpatul și persoana vătămată/partei civile, deși nu se mai pot împăca în fața instanței de judecată [art.159 alin.(3) din Codul penal], pot recurge la mediere, iar instanța care soluționează cauza, în primă instanță sau în apel, este obligată să ia act de acordul de mediere și să înceteze procesul penal ca urmare a medierii realizate de mediator, în condițiile în care aceeași instanță judecătorească nu mai poate să ia act, în mod nemijlocit, de voința inculpatului și a persoanei vătămate/părții civile de a stinge litigiul penal. Pe această cale se ajunge la eludarea finalității urmărite de legiuitorul noului Cod penal prin reglementarea termenului citirii actului de sesizare a instanței ca ultim moment până la care poate interveni împăcarea – finalitate care vizează (...) limitarea în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice – aducându-se atingere prevederilor art.124 alin.(2) din Constituție care consacră unicitatea, imparțialitatea și egalitatea justiției.

37. Astfel, în ceea ce privește termenul până la care poate interveni încheierea unui acord de mediere cu privire la latura penală a cauzei, deși art.67 din Legea nr.192/2006 nu

prevede un anumit stadiu procesual, Curtea reține că acordul de mediere nu poate fi încheiat oricând în cursul procesului penal, ci doar atât timp cât poate interveni și împăcarea, și anume până la citirea actului de sesizare a instanței, așa cum prevede art.159 alin.(3) teza a doua din Codul penal.

38. Prin urmare, Curtea constată că dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale, în măsura în care încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței, întrucât altfel se aduce atingere principiului privind unicitatea, imparțialitatea și egalitatea justiției, consacrat de art. 124 alin. (2) din Constituție.”

§ 2.3. În ceea ce privește camerele de comerț și industrie, ca organizații neguvernamentale de organizare a arbitrajului, Curtea Constituțională a reținut că:

► Instanțele de arbitraj comercial nu sunt instanțe judecătorești, în sensul prevederilor art. 126 și ale art. 73 alin. (3) lit. l) din Constituția României, ci jurisdicții menționate expres în Legea fundamentală în art. 146 lit.d), iar înființarea acestora nu este condiționată de adoptarea unei legi organice⁹.

► Instanțele de arbitraj comercial sunt instanțe specializate în materie comercială și soluționează litigiile în temeiul convenției arbitrale încheiate între părți, sub forma unei clauze compromisorii, înscrisă în contractul principal, sau sub forma unui compromis, și în baza normelor de drept aplicabile, ținând seama, când este cazul, și de uzanțele comerciale. Totodată, procedura arbitrală asigură părților atât egalitatea de tratament, cât și respectarea dreptului la apărare și a principiului contradictorialității. Mai mult, părțile nu pot renunța prin convenția arbitrală, anterior pronunțării hotărârii arbitrale, la dreptul de a introduce acțiunea în anulare

⁹ Decizia nr. 1.121 din 10 septembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 727 din 27 octombrie 2009;

împotriva hotărârilor arbitrale. Hotărârea arbitrală este supusă controlului judecătoresc al instanței competente¹⁰.

► Potrivit art. 11 alin. (1) din Legea nr. 335/2007, „ Camerele de comerț sunt **organizații autonome, neguvernamentale, apolitice, fără scop patrimonial, de utilitate publică**, cu personalitate juridică, create în scopul de a reprezenta, apăra și susține interesele membrilor lor și ale comunității de afaceri în raport cu autoritățile publice și cu organizațiile din țară și străinătate” iar, potrivit prevederilor art. 24 alin. (1) din aceeași lege, „ Camera Națională este **organizație neguvernamentală, autonomă, nonprofit, de utilitate publică, cu personalitate juridică**, ce reprezintă, sprijină și apără interesele generale ale comunității de afaceri din România, urmărind promovarea și dezvoltarea industriei, comerțului, serviciilor și agriculturii, în concordanță cu cerințele economiei de piață”. Expresie a autonomiei conferite de lege, Parlamentul a recunoscut Camerei Naționale dreptul de a se organiza și de a-și desfășura activitatea în conformitate cu prevederile Legii nr. 335/2007 și cu statutul propriu aprobat de adunarea generală, cu votul majorității membrilor de drept (art. 26)¹¹.

► Cu privire la **camerele de comerț bilaterale**, Curtea a observat că Legea nr. 335/2007, în art. 46 și art. 47, prevede că acestea sunt organizații autonome, neguvernamentale, apolitice, cu caracter non profit, cu personalitate juridică, create în scopul dezvoltării relațiilor economice ale României cu țările pentru care au fost create și promovării, apărării și susținerii intereselor economice ale comunității de afaceri în raport cu autoritățile publice și cu organismele din țară și străinătate; camerele de comerț bilaterale se înființează la inițiativa comercianților, în conformitate cu prevederile Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 246/2005 și dobândesc personalitate juridică la data înregistrării lor în registrul asociațiilor și fundațiilor, iar la cererea de înregistrare a acestora se vor anexa avizul ministerului de resort și avizul Camerei Naționale. Totodată, legea prevede că se dizolvă și se lichidează, în

¹⁰ Decizia nr. 1.277 din 8 octombrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 775 din 12 noiembrie 2009; Decizia nr. 1.121 din 10 septembrie 2009, precit.;

¹¹ Decizia nr. 508 din 2 noiembrie 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.106 din 16 noiembrie 2022, par. 17 și 18;

conformitate cu prevederile Ordonanței Guvernului nr. 26/2000, și că pe teritoriul României nu pot exista două sau mai multe camere bilaterale privind aceleași state, fiind obligatoriu pentru camerele bilaterale înființate pe teritoriul României ca unul dintre state să fie România. Prin urmare, dispozițiile legale cuprinse în art. II din Legea nr. 39/2011, potrivit căruia, camerele de comerț bilaterale trebuie să prezinte Camerei de Comerț și Industrie a României toate documentele care să ateste îndeplinirea condițiilor stabilite de Legea nr. 335/2007, cu modificările și completările aduse prin Legea nr. 39/2011, întrucât, în caz contrar, după împlinirea termenului de 30 de zile, Camera de Comerț și Industrie a României retrace avizul, reprezintă dispoziții tranzitorii care au drept scop **protejarea unui interes de ordine publică**, deoarece prin înființarea camerelor de comerț bilaterale se urmărește dezvoltarea relațiilor economice ale României cu țările pentru care au fost create și promovării, apărării și susținerii intereselor economice ale comunității de afaceri în raport cu autoritățile publice și organismele din țară și străinătate¹².

► Reglementările legale în baza cărora este organizată Curtea de Arbitraj – Legea camerelor de comerț din România nr. 335/2007 și Regulamentul în temeiul căruia se constituie și își desfășoară activitatea Curtea de Arbitraj, oferă suficiente garanții în ceea ce privește asigurarea independenței și imparțialității arbitrilor¹³.

§ 2.4. Sub aspectul libertății de asociere și al interdicției legale, de înființare a unor organizații neguvernamentale care, prin denumire, pot genera confuzii cu autorități sau instituții publice ori de interes public, jurisprudența Curții Constituționale relevă următoarele repere de principiu:

► Art. 40 din Constituția revizuită consacră un drept fundamental cu caracter social-politic, care oferă posibilitatea cetățenilor de a se asocia în mod liber în partide sau formațiuni politice, în sindicate sau în alte forme de organizare, în scopul de a lua parte la diverse activități politice, sociale, culturale și alte asemenea. Potrivit art. 20 alin. (1) din Constituție, dispozițiile acestuia privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a

¹² Decizia nr. 193 din 31 martie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 361 din 26 mai 2015, paragrafele 18-20;

¹³ Decizia nr. 870 din 23 iunie 2011, precit.;

Drepturilor Omului, cu pactele și tratatele internaționale privind drepturile și libertățile fundamentale, la care România este parte, între acestea aflându-se Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În conformitate cu art. 11 din această convenție, orice persoană are dreptul la libertatea de asociere, iar exercițiul acestui drept nu poate face obiectul altor restrângeri decât cele care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru apărarea anumitor valori fundamentale între care se află protecția sănătății, a moralei ori a drepturilor și libertăților altora. Referitor la domeniul reglementat de art. 11 din Convenție, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin hotărârea pronunțată în cauza *Le Compte, Van Leuven și De Meyere contra Belgiei*, 1993, a reținut că o organizație a medicilor belgieni, înființată prin lege, nu constituie o formă de asociere care să intre sub incidența art. 11 din Convenție. În motivarea acestei hotărâri s-a reținut că această organizație are caracterul unei instituții de drept public, care, prin natura sa juridică și funcțiile sale proprii, îndeplinește o activitate de interes public, relevându-se faptul că în acest fel ea se integrează în realizarea unor scopuri cu caracter general, profitabile deopotrivă și celor chemați să facă parte din această organizație. Așa fiind, în anumite situații, legiuitorul poate institui forme speciale de asociere, ce urmăresc salvagardarea unor interese de ordin general și care, din perspectiva scopurilor pe care le urmăresc, nu reprezintă, în realitate, modalități înscrise în conceptul de liberă asociere, astfel cum acesta este conturat prin prevederile art. 11 din Convenție și, respectiv, prin cele ale art. 40 din Constituția revizuită (ex-art.37)¹⁴.

► Legiuitorul a delimitat sfera asociațiilor, ca subiecte de drept ce au ca scop realizarea unor interese legitime colective sau personale nepatrimoniale, de cea a instituțiilor statului, autorități administrative centrale sau locale, care, în realizarea interesului public, național sau local, sunt înființate prin lege, iar nu potrivit manifestării de voință a unor persoane fizice sau juridice. În consecință, interdicția de a nu utiliza, în cadrul denumirii unei asociații, termeni similari cu denumirea unor autorități sau instituții publice de interes național sau local a fost introdusă de legiuitor în scopul de a nu crea confuzie în cadrul societății, în privința entităților

¹⁴ Decizia nr. 168 din 28 octombrie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 85 din 24 februarie 2000; Decizia nr. 86 din 20 ianuarie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 215 din 3 aprilie 2009;

deținătoare a forței publice coercitive. Condițiile impuse prin lege în ceea ce privește denumirea unor asociații nu aduc atingere dreptului de asociere, ci constituie o măsură necesară prevăzută de legiuitor într-o societate democratică pentru protejarea instituțiilor publice de interes național sau local, datorită faptului că există riscul să se creeze confuzie între acestea și asociații cu denumire similară ¹⁵.

§ 3. Jurisprudența de unificare a Înaltei Curți de Casație și Justiție

Prin Decizia nr. 1 din 31 ianuarie 2022 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii¹⁶, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă, s-a stabilit că sintagma „după verificarea (...) respectării condițiilor” vizează verificarea condițiilor formale ale hotărârii arbitrale, iar nu a celor de fond.

În considerentele acestei decizii, instanța supremă a reținut că:

„60. [H]otărârea arbitrală nu poate fi asimilată niciunei hotărâri judecătorești și niciunui înscris autentic (dat fiind faptul că ea este expresia unei justiții alternative private, neinvestite cu autoritatea funcției publice a statului), astfel încât drepturile reale imobiliare tranșate prin intermediul acesteia nu sunt apte de înscrierea în cartea funciară.

61. În același timp, fiind un act jurisdicțional, hotărârea arbitrală este înzestrată cu efecte specifice unui asemenea act (asemănător actului jurisdicțional al instanței), cum sunt cele referitoare la: dezinvestirea tribunalului arbitral, caracterul definitiv și obligatoriu al hotărârii, precum și opozabilitatea efectelor față de terții care nu fac, în condițiile legii, dovada contrară, autoritatea de lucru judecat ce se atașează dezlegărilor date de instanța arbitrală.

62. Ceea ce lipsește hotărârii arbitrale, pe planul efectelor sale, prin opoziție cu hotărârea unei instanțe de judecată statale, este valoarea de înscris autentic (recunoscut doar în cazul actului emanând de la organul jurisdicțional investit cu funcția publică a statului, cu imperium) și de aceea, pentru suplinirea acestui efect (în absența căruia nu se

¹⁵ Decizia nr. 813 din 2 octombrie 2012 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 725 din 25 octombrie 2012; Decizia nr. 470 din 23 septembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 839 din 18 noiembrie 2014, paragraful 16;

¹⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 284 din 24 martie 2022;

poate realiza intabularea dreptului real), se poate recurge la demersul întemeiat pe art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă, de „obținere a unei hotărâri judecătorești”, pe baza verificărilor căreia să se realizeze apoi înscrierea dreptului real imobiliar în cartea funciară.

63. În ce privește limitele în care instanța de judecată poate proceda la verificarea „respectării condițiilor” de către tribunalul arbitral, respectiv dacă este vorba despre condiții de fond sau de formă, ele trebuie stabilite în strânsă legătură cu efectele, menționate anterior, ale hotărârii arbitrale (îndeosebi efectul lucrului judecat, al obligativității și opozabilității), precum și cu modalitatea în care ceea ce tranșează un tribunal arbitral ar putea fi modificat ori desființat altfel decât prin intermediul căilor de atac legale.

64. Astfel, singura posibilitate de exercitare a controlului judecătoresc asupra hotărârilor arbitrale (inclusiv desființarea acestora) constă în promovarea acțiunii în anulare și, în mod corespunzător, a recursului împotriva hotărârii date în acțiunea în anulare [art. 608, art. 613 alin. (4) din Codul de procedură civilă].

65. De asemenea, motivele care pot întemeia o acțiune în anulare sunt expres și limitativ prevăzute de lege (art. 608 din Codul de procedură civilă), fiind, ca atare, de strictă interpretare și deci fără posibilitatea de a fi extinse pe cale de analogie. Acestea vizează condiții de regularitate a hotărârii arbitrale în raport cu înțelegerea părților concretizată în convenția arbitrală și cauze de nelegalitate expres stabilite, fără să poată fi valorificate însă, motive referitoare la situația de fapt, probele administrate, aspecte de temeinicie.

66. În mod corespunzător, pe calea recursului, cenzura de legalitate nu poate privi decât modalitatea în care s-a dat dezlegare motivelor acțiunii în anulare.

67. Acesta fiind cadrul în care se poate declanșa controlul judecătoresc împotriva hotărârii arbitrale și cum este de principiu că un act jurisdicțional (categorie din care face parte și hotărârea arbitrală) nu poate fi modificat ori desființat decât prin intermediul căilor legale de atac, rezultă că dispozițiile art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu permit un control de fond al unor asemenea hotărâri, pentru că procedura de verificare a condițiilor pe care o instituie nu este una similară unei căi de atac.

68. Așadar, nu poate fi vorba, în contextul dat de dispozițiile art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă, despre un control judiciar sau despre o nouă judecată asupra unei hotărâri arbitrale care, nefiind atacată de părți cu acțiune în anulare și nefiind desființată (în

condițiile art. 613 din Codul de procedură civilă), înseamnă că este definitivă și obligatorie, potrivit art. 606 din același cod.

69. O interpretare în sens contrar ar nega reglementarea referitoare la efectele hotărârii arbitrale și la calea de atac specială ce poate fi exercitată împotriva acesteia.

70. De aceea, în doctrină s-a subliniat că verificarea pe care o realizează instanța de judecată pe temeiul art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu poate viza legalitatea hotărârii arbitrale, ea fiind supusă exclusiv acțiunii în anulare, pentru motivele și în condițiile prevăzute de art. 608 din Codul de procedură civilă, ci, cel mult, condițiile exterioare de regularitate și achitare a impozitului privind transferul dreptului de proprietate.

71. Aceeași interpretare este impusă și de opțiunea pe care o oferă textul art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă, respectiv de a prezenta hotărârea arbitrală fie notarului public, fie instanței de judecată, pentru ca, după verificările efectuate de către acesta/aceasta, să se obțină hotărârea judecătorească sau, după caz, actul notarial pe baza căruia să se procedeze la înscrierea în cartea funciară.

72. Or, notarul public nu are atribuții jurisdicționale pentru a putea proceda la altfel de verificări decât cele de ordin formal în privința unei hotărâri arbitrale, așa încât într-o interpretare unitară a textului (dată de alternativa expresă oferită părții, de a prezenta hotărârea arbitrală fie instanței de judecată, fie notarului public) rezultă că în ambele ipoteze verificările trebuie limitate la aspectele formale.

73. Câtă vreme legiuitorul a recunoscut competența notarului public în această procedură și cum prerogativele acestuia nu pot trece dincolo de o analiză formală a hotărârii ce îi este supusă verificării, în mod similar, fiind vorba despre aceeași procedură, instanța de judecată nu poate realiza verificări jurisdicționale de fond, ci doar unele specifice procedurii necontencioase.

74. Tot astfel, pe planul efectelor hotărârii arbitrale, a accepta posibilitatea efectuării altor verificări de către instanță decât cele de ordin formal, în procedura reglementată de art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă, ar constitui o gravă atingere adusă autorității de lucru judecat, care se atașează hotărârii arbitrale ce tranșează un litigiu.

75. Aceasta întrucât, hotărârea rămânând definitivă în absența atacării ei cu acțiune în anulare, înseamnă că ea este obligatorie și înzestrată cu autoritate de lucru judecat, ce nu mai poate fi pusă în discuție. Or, s-ar ajunge la situația contrară

dacă s-ar accepta ca, într-o procedură distinctă de căile de atac, să se facă verificări de fond care să poată invalida hotărârea arbitrală.

76. Ipoteza supunerii hotărârii arbitrare unui control de fond (respectiv asupra modalității de tranșare a raportului litigios), după ce aceasta a rămas definitivă, prin posibilitatea înlăturării ei din ordinea juridică, sub motiv că nu ar fi analizat corect condițiile prevăzute de lege, ar deschide de fapt, împotriva acesteia, o cale de atac extraordinară, neprevăzută de lege. Mai mult, consecința ar fi excluderea din domeniul arbitrabilității a materiei drepturilor reale imobiliare (de vreme ce hotărârea instanței de judecată ar înlătura și înlocui, prin invalidare, hotărârea arbitrală), în contra dispozițiilor art. 542 din Codul de procedură civilă, care stabilesc în mod expres domeniile care sunt excluse de la arbitrabilitate, respectiv: starea civilă, capacitatea persoanelor, dezbateră succesoră, relațiile de familie, precum și drepturile asupra cărora părțile nu pot să dispună.

77. S-ar crea astfel o ipoteză absurdă, fără susținere într-o corectă interpretare legală a textului câtă vreme, dacă judecătorul nu ar confirma, pe aspecte de fond, hotărârea arbitrală (care însă nu a fost desființată, în lipsa exercitării acțiunii în anulare), transferul proprietății între părți nu ar mai avea loc în absența intabulării și, evident, nici opozabilitatea față de terți, ceea ce ar însemna lipsirea de efecte a hotărârii arbitrare, fără exercitarea căilor legale de atac.

78. Consecința ar fi, așa cum s-a subliniat în doctrină, aceea a punerii sub semnul întrebării a înseși instituției arbitrajului, de vreme ce hotărâri arbitrare definitive, care tranșează litigii într-o procedură, de cele mai multe ori instituționalizată, ar rămâne fără efecte într-un control exercitat a posteriori de către instanță sau, mai mult, de către un notar fără atribuții jurisdicționale.

79. De asemenea, interpretarea conform căreia verificările în această procedură trebuie limitate la aspecte de ordin formal este susținută și de completarea adusă textului art. 603 alin. (3) potrivit art. I pct. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2016 pentru modificarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a unor acte normative conexe, prin reglementarea ipotezei referitoare la hotărârile arbitrare supuse executării silite, situație în care "verificările vor fi efectuate de către instanță, în cadrul procedurii de încuviințare a executării silite.

80. Or, verificările care pot fi efectuate în cadrul acestei proceduri, care este una necontencioasă, se limitează la cerințele de ordin formal ale titlului executoriu, așa cum rezultă din dispozițiile art. 666 din Codul de procedură civilă.

81. Aprecierea potrivit căreia mecanismul validării hotărârii arbitrale ar fi unul similar pronunțării hotărârii care să țină loc de act autentic, cu trimitere la dispozițiile art. 1.279 din Codul civil și, respectiv, ale art. 1.669 din același cod, este una care ignoră în mod flagrant natura hotărârii arbitrale, care este aceea de act jurisdicțional, niciodată asimilabilă sau identificabilă cu cea a unui act convențional.

82. Actul jurisdicțional, natură pe care hotărârea arbitrală o are potrivit dispozițiilor art. 542 din Codul de procedură civilă - ca act care tranșează litigii între părți, pe baza dezbaterilor contradictorii ale acestora, de către arbitri care se bucură de garanții de independență și imparțialitate, întocmai ca judecătorii (art. 562 din Codul de procedură civilă) - are trăsături și efecte specifice, care îl diferențiază de cel convențional, respectiv executorialitatea, autoritatea de lucru judecat (separat de obligativitate și opozabilitate) și, de aceea, verificarea sau controlul unui act jurisdicțional nu se poate realiza niciodată în aceleași condiții sau pentru aceleași motive pentru care un act convențional este supus analizei de valabilitate.

83. Astfel fiind, este în afara regulilor fundamentale ale dreptului să se considere că o hotărâre arbitrală ar putea fi analizată, la fel ca actul convențional, sub aspectul condițiilor de validitate prevăzute de art. 1.279 alin. (3) sau art. 1.669 din Codul civil.

84. Cele două instituții (promisiunea de a contracta și, respectiv, promisiunea de vânzare și promisiunea de cumpărare) reglementează raporturi juridice de natură convențională și modalitatea în care pot fi ele sancționate atunci când una dintre părți nu își execută obligațiile asumate, prin posibilitatea pronunțării unei hotărâri care să țină loc de contract.

85. Asupra hotărârii arbitrale, care a pus capăt definitiv unui litigiu și care deci a verificat, inclusiv în această materie a drepturilor reale, îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege, nu se poate interveni ca și cum aceasta ar reprezenta o convenție, pentru ca instanța de judecată să poată verifica încă o dată respectarea cerințelor de validitate stipulate de lege.

86. *Hotărârea judecătorească dată în procedura de validare prevăzută de art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu poate avea rolul hotărârii care să țină loc de contract autentic de vânzare și nu poate reprezenta o "adaptare, pentru procedura arbitrală, a mecanismului inițial stabilit de art. 1.279 și art. 1.669 din Codul civil în competența exclusivă a instanțelor judecătorești" tocmai pentru că în această ipoteză hotărârea nu vine să analizeze un act convențional, pentru a putea verifica aspectele de fond ale întocmirii lui.*

87. *Aprecierea în sensul existenței unui mecanism de control a posteriori care ar da drept de verificare asupra modalității în care a fost tranșat fondul raportului juridic scoate hotărârea arbitrală din sfera actelor jurisdicționale, în contra dispozițiilor legale exprese și în contra rațiunii instituirii arbitrajului, ca formă de justiție alternativă, consacrată și de art. 146 lit. d) din Constituție, la care părțile sunt libere să apeleze.*

88. *Punându-se în discuție autoritatea de lucru judecat a hotărârii definitive arbitrale, se aduce atingere, de manieră nepermisă, securității și stabilității raporturilor juridice, întrucât așteptările legitime ale părților sunt în sensul definitivării disputei lor judiciare, câtă vreme s-a pronunțat un act jurisdicțional definitiv, nesusceptibil de anulare sau de desființare decât în cazurile și condițiile expres și limitativ prevăzute de lege. Aceasta, întrucât autoritatea de lucru judecat, ca efect specific al actului jurisdicțional, răspunde nevoii de securitate juridică, interzicând părților readucerea aceluiași litigiu în fața instanței (indiferent că este vorba despre instanța statală sau cea arbitrală), ele fiind datoare să se supună efectelor obligatorii ale hotărârii, fără posibilitatea de a mai pune în discuție ceea ce s-a tranșat deja pe calea judecătii.*

89. *Faptul că dispozițiile art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu fac nicio distincție în legătură cu natura condițiilor ce trebuie analizate nu deschide calea interpretării după regula ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus, pentru a se putea spune că e vorba, deopotrivă, de condiții de fond și de formă supuse verificării.*

90. *Potrivit regulii de interpretare logică menționate, textele general formulate trebuie general aplicate doar dacă nu există rațiuni pentru restrângerea sau interpretarea restrictivă. O asemenea rațiune există însă, raportat la textul analizat, ea derivând din natura actului și din specificul atribuțiunilor ce pot fi exercitate în această fază, deopotrivă necontencioasă și ulterioară definitivării hotărârii arbitrale.*

91. În concluzie, potrivit argumentelor arătate, care țin de efectele hotărârii arbitrale și de posibilitatea modificării ori desființării lor numai prin intermediul căilor legale de atac, de necesitatea respectării autorității de lucru judecat a unei hotărâri arbitrale definitive, precum și de interpretarea unitară a textului pentru cele două posibilități deschise părții, de a se adresa instanței de judecată sau notarului public, rezultă că este corectă prima orientare jurisprudențială, care a stabilit că pe temeiul art. 603 alin. (3) din Codul de procedură civilă nu pot fi efectuate decât verificări de ordin formal asupra hotărârii arbitrale.

92. În privința condițiilor formale ce pot fi analizate trebuie de asemenea observat că ele nu pot fi circumscrise acelor aspecte formale care se constituie în același timp în motive ale acțiunii în anulare, potrivit art. 608 din Codul de procedură civilă, întrucât aceasta este calea procedurală a valorificării lor.

93. Concluzia pe acest aspect este impusă și de interpretarea sistematică sau contextuală a dispozițiilor art. 603 și 608 din Codul de procedură civilă, față de împrejurarea că nu poate fi eludată reglementarea unei căi de atac, supusă unui termen imperativ de exercitare (conform art. 611 din Codul de procedură civilă) și unei anumite competențe (a curții de apel, conform art. 610 din Codul de procedură civilă), pentru ca aspectele formale ce puteau fi valorificate prin intermediul acțiunii în anulare să poată fi deduse judecării într-o procedură necontencioasă (prin încălcarea, astfel, a regimului legal al căilor de atac).

94. În mod asemănător, în cazul în care hotărârea arbitrală constituie titlu executoriu, verificările ce trebuie efectuate de către instanță sunt cele specifice procedurii de încuviințare a executării silite [așa cum rezultă, de data aceasta expres, din teza ultimă a alin. (3) al art. 603 din Codul de procedură civilă], procedură bazată pe o analiză de ordin formal a titlului, potrivit art. 666 din același cod.”

§ 3.2. Prin Decizia nr. 19 din 13 noiembrie 2023, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii¹⁷, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 35 și 95 din Legea nr. 69/2000, coroborate cu art. 6, 33 și 35 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, precum și cu art. 8 din Regulamentul privind organizarea Registrului asociațiilor și fundațiilor, registrul federațiilor și Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial, aprobat prin Ordinul

¹⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 86 din 30 ianuarie 2024;

ministrului justiției nr. 954/2000, s-a stabilit că afilierea de noi membri ai unei fundații sportive reprezintă o modificare de act constitutiv sau, după caz, de statut, în sensul dispozițiilor art. 33 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000.

În considerentele acestei decizii, instanța supremă a reținut:

„70. [L]egiuitorul acordă o atenție deosebită elementelor de conținut ale statutului și, în genere, respectării tuturor cerințelor legale privitoare la valabila constituire a unei asociații sau fundații, instituind o procedură judiciară, cu caracter necontencios, de verificare și regularizare. Impunerea prin lege a unei asemenea proceduri, aflată sub controlul și decizia unui judecător, iar nu a unei simple proceduri administrative nonjudiciare este, prin ea însăși, îndeajuns de sugestivă cu privire la intenția legiuitorului și la însemnătatea acordată de acesta aspectelor privitoare la înființarea unei asociații sau, în același spirit, a unei fundații sau federații.

71. În ceea ce privește modificarea actului constitutiv sau a statutului unei asociații (mutatis mutandis, și al unei federații), art. 33 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 prevede că aceasta "se face prin înscrierea modificării în Registrul asociațiilor și fundațiilor aflat la grefa judecătoriei în a cărei circumscripție își are sediul asociația, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor art. 8-12".

72. Corelativ, alin. (2) al aceluiași articol prevede, în prima lui teză, că "Cererea de înscriere a modificării va fi însoțită de hotărârea adunării generale, iar, în cazul modificării sediului, de hotărârea consiliului director".

73. Astfel cum se poate observa, legiuitorul impune pentru modificarea statutului asociației (și, în mod analog, și a celui al federației) o procedură care, în elementele ei fundamentale, este similară celei stabilite pentru situația în care se înființează o astfel de persoană juridică. Similaritatea procedurii vizează nu doar, în plan substanțial, actele juridice care trebuie încheiate și/sau depuse, ci și procedura propriu-zisă de înregistrare, verificare și soluționare a cererii de modificare a statutului. Prin urmare, se poate afirma că impunerea, pentru modificarea statutului, a unei proceduri de aceeași natură, având aceleași caracteristici și supusă acelorași exigențe, devoalează și evocă intenția legiuitorului de a pretinde aceeași rigoare, inclusiv atunci când ceea ce se solicită este modificarea statutului.

74. Totodată, trebuie avut în vedere că, atunci când se referă la "modificarea statutului asociației", precum și la aplicarea corespunzătoare a prevederilor art. 8-12, art. 33 al

Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 nu face nicio distincție sau nuanțare, ceea ce înseamnă că, în aplicarea regulii de interpretare potrivit căreia unde legea nu distinge, nici interpretul nu poate face, modificarea oricăruia dintre elementele obligatorii de conținut ale statutului trebuind să urmeze, în mod unitar și cu o egală fidelitate, aceleași reguli și să se supună aceluiași exigențe.

75. Dacă legiuitorul ar fi avut în intenție ca, în cazul modificării anumitor elemente de conținut ale statutului, să simplifice procedurile ori, în genere, condițiile cerute pentru valabila efectuare a acestor modificări, ar fi stabilit, prin norme speciale și derogatorii, care sunt situațiile în care modificarea statutului poate fi realizată în alte condiții, după cum ar fi prevăzut și procedura de urmat în aceste situații.

76. Întrucât, de lege lata, asemenea norme cu caracter derogatoriu lipsesc, interpretarea nu doar literală, ci și sistematică a legii trimite la concluzia că orice modificare a unui element de conținut al statutului dintre acelea prevăzute sub sancțiunea nulității de art. 6 alin. (2) din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 trebuie să respecte condițiile și procedurile stabilite pentru înființarea asociației (federației) și dobândirea de către aceasta a personalității juridice”.

§ 4. Jurisprudența organismelor Convenției Europene a Drepturilor Omului în privința dispozițiilor art. 6 și art. 11 din Convenție, atunci când în discuție s-au aflat mecanisme de soluționare a litigiilor prin intermediul arbitrajului, sfera de aplicare a dreptului la liberă asociere și restrângerile compatibile cu prevederile Convenției, în ceea ce privește exercitarea acestei libertăți fundamentale.

§ 4.1. Art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale consacră o serie de garanții explicite ale dreptului la un proces echitabil și, circumscris acestor garanții, dreptul la un **tribunal instituit prin lege** se înfățișează ca o garanție deosebit de importantă, cu atât mai mult cu cât aceasta implică într-o manieră mult mai generală, dreptul de acces la justiție, forța acestei garanții fiind cu atât mai importantă atunci când, în joc, se află însăși credibilitatea ansamblului de protecție a drepturilor fundamentale¹⁸.

¹⁸ În acest sens, Jean-François Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, trad. Cătălina Constantin, Elena Bodea, Annelise Popa, coord. științific Mona – Maria Pivniceru, Editura Hamangiu, București, 2009, n. 272 p. 358, n. 309 p. 425;

Noțiunea de „tribunal”, în sensul art. 6 paragraful 1 din Convenție are un sens autonom, diferit de cel primit în definițiile naționale, nefiind, în mod necesar, o jurisdicție de tip „clasic”, integrată în structurile judiciare ordinare ale unei țări, esențiale fiind funcția jurisdicțională și asigurarea garanțiilor stabilite de Convenție.

Sensul material al noțiunii autonome are în vedere rolul jurisdicțional al „tribunalului”, acela de a tranșa, pe baza normelor legale aplicabile și după o procedură organizată, orice litigiu dat în competența sa, pronunțând o decizie obligatorie pentru părți, decizie care nu poate fi modificată de o autoritate nejudiciară în detrimentul uneia dintre părți¹⁹.

În principiu, Curtea a arătat că dreptul de acces la un tribunal nu implică, în mod necesar, dreptul de a sesiza o jurisdicție de tip clasic, integrată structurilor judiciare obișnuite ale unei țări și că un organ însărcinat cu soluționarea unui număr limitat de litigii în anumite materii poate fi analizat ca un tribunal, sub condiția de a oferi anumite garanții specifice²⁰.

În acest context, Curtea de la Strasbourg a statuat că un organism responsabil să soluționeze un număr restrâns de litigii poate fi considerat „instanță”, condiționat de asigurarea garanțiilor impuse de Convenție și că instanțele de arbitraj se circumscriu noțiunii autonome de „tribunal”, astfel încât, s-a considerat competentă *ratione materiae* și, după caz, *ratione personae* să soluționeze plângeri referitoare la încălcări ale convenției și protocoalelor sale adiționale în legătură cu decizii ale instanțelor arbitrale, îndeosebi atunci când hotărârile acestora au fost validate de instanțele statale²¹.

O primă garanție prevăzută de art. 6 paragraful 1 din Convenție se referă la instituirea „tribunalului” prin lege, condiție deosebit de importantă, întrucât decurge din principiul statului de drept inerent întregului sistem al convenției²².

¹⁹ Corneliu Bîrsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și Libertăți*, Editura All Beck, București, 2005, n. 265, p. 488; Jean – François Renucci, op. cit., n. 311, p. 426;

²⁰ Decizie nr. 24 martie 2016, *Tabbane împotriva Elveției*, cererea nr. 41069/12, paragraful 25 și jurisprudența loc. cit.

²¹ Exemple:

- Hotărâre din 24 iunie 1986, *Lithgow și alții împotriva Regatului Unit*, cauza nr. 2/1984/74/112-118;
- Hotărâre din 20 mai 2021, *Beg s.p.a. împotriva Italiei*, cererea nr. 5312/11;
- Hotărâre din 28 octombrie 2010, *Suda împotriva Republicii Cehe*, nr. 1643/06;
- Hotărâre din 2 octombrie 2018, *Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, cererile nr. 40575/10 și nr. 67474/10;
- Decizie din 25 iulie 2019, *Apollo Engineering Limited împotriva Regatului Unit*, cererea nr. 22061/15;

²² Jean-François Renucci, op. cit., n. 312, p. 427;

Un organ de jurisdicție ce nu este organizat în conformitate cu voința legiuitorului este lipsit de orice legitimitate cerută într-o societate democratică pentru ca el să poată soluționa cauzele particularilor²³.

Noțiunea de „lege” avută în vedere de art. 6 primul paragraf din Convenție privește nu doar legislația referitoare la stabilirea și competența organelor judiciare, dar și orice alte dispoziții de drept intern a căror nerespectare ar fi de natură să conducă la constatarea iregularității participării unui membru al formațiunii de judecată la soluționarea unei anumite cauze, fiind vorba, în special, de normele privitoare la mandat, incompatibilitate și recuzare²⁴.

Altfel spus, o „instanță” trebuie să fie întotdeauna constituită „potrivit legii”, în caz contrar fiind lipsită de legitimitatea necesară într-o societate democratică.

În plus, trebuie avute în vedere criteriile de accesibilitate și previzibilitate ale legii²⁵, înțeleasă în sens larg, nu doar în sens formal.

În cauze în care a analizat condiția legalității, în privința unor instanțe arbitrale, Curtea de la Strasbourg a observat dacă tribunalul arbitral din cauză avea o consacrare în dreptul intern.

Astfel, în Decizia din 25 iulie 2019 pronunțată în cauza *Apollo Engineering Limited împotriva Regatului Unit*²⁶, Curtea a observat că procedurile arbitrajului *ad-hoc* au avut ca temei **legislația specială și s-au desfășurat sub jurisdicția instanțelor scoțiene.**

În Hotărârea din 2 octombrie 2018 pronunțată în cauza *Mutu și Pechstein împotriva Elveției*, Curtea de la Strasbourg a considerat că art. 6 § 1 din Convenție este aplicabil *ratione personae*, deși Curtea de Arbitraj Sportiv (CAS) nu era nici un tribunal statal, nici o altă instituție de drept public elvețian, ci o instituție înființată sub auspiciile Consiliului Internațional de Arbitraj Sportiv (ICAS), adică o fundație de drept privat, totuși, în ceea ce privește legalitatea secției de arbitraj, dreptul elvețian prevedea că instanța supremă elvețiană avea competența de a stabili validitatea deciziilor pronunțate de către CAS, iar în cazurile în discuție, Curtea Supremă

²³ Corneliu Bîrsan, op. cit., n. 251, p. 488;

²⁴ Ibidem;

²⁵ Jean – François Renucci, op. cit., n. 312, p. 428;

²⁶ Decizie din 25 iulie 2019, *Apollo Engineering Limited împotriva Regatului Unit*, cererea nr. 22061/15, paragraful 36;

Federală a respins recursurile reclamanților, atribuind astfel deciziilor de arbitraj în discuție efect *res idicata* în ordinea juridică elvețiană. Astfel, deși **CAS își deriva autoritatea dintr-o fundație de drept privat**, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că aceasta a avut **aparența unui „tribunal instituit de lege”** în sensul art. 6 paragraful 1 din Convenție, prin efectul combinat al Legii federale privind dreptul internațional privat și al jurisprudenței Curții Supreme Federale.

În Hotărârea din 20 mai 2021 pronunțată în cauza *Beg S.p.a. împotriva Italiei*, cererea nr. 5312/11, paragrafele 64-66, Curtea Europeană a Drepturilor Omului și-a declarat competența *ratione personae* de a soluționa o plângere formulată de o companie italiană, care invocă încălcarea prevederilor art. 6 paragraful 1 din Convenție, sub aspect civil, determinat de lipsa imparțialității unui arbitru, care a făcut parte din completul arbitral constituit la nivelul Camerei de Arbitraj a Camerei de Comerț din Roma (ACR). Curtea de la Strasbourg a statuat că **actele și omisiunile invocate în plângere, chiar dacă nu emanau de la o instanță națională, erau apte să angajeze răspunderea statului italian, potrivit Convenției**, întrucât: ACR era o structură specială a Camerei de Comerț din Roma, **autoritate locală constituită potrivit dreptului public**, al cărei scop era promovarea intereselor oamenilor de afaceri; activitățile Camerei și autonomia sa funcțională erau prevăzute de Legea nr. 580 din 29 decembrie 1993 și Decretul legislativ nr. 112 din 31 martie 1998; regulile de arbitraj ale ACR și Codul de procedură civilă italian prevedeau competența instanțelor naționale de a soluționa cererile de recuzare a arbitrilor și de a declara executorialitatea hotărârii arbitrale, conferindu-i forță juridică în ordinea juridică italiană, iar hotărârea arbitrală pronunțată de ACR a fost validată, în cauză, de către instanțele naționale.

În Hotărârea din 28 octombrie 2010 pronunțată în cauza *Suda împotriva Republicii Cehe*, cererea nr. 1643/06, Curtea a constatat încălcarea art. 6 paragraful 1 din Convenție sub aspectul ce viza dreptul de acces la instanță, determinat de asumarea unui angajament extrajudiciar care excludea intervenția instanțelor naționale sau, oricum, permitea o intervenție foarte redusă. În această cauză, Curtea a arătat că, în principiu, art. 6 din Convenție nu se opune înființării de instanțe arbitrale pentru soluționarea anumitor litigii de natură patrimonială între persoane

particulare și că nimic nu îi împiedică pe justițiabili să renunțe la dreptul lor la instanță în favoarea unui arbitraj, cu condiția ca această renunțare să fie liberă, licită și fără echivoc (paragraful 48 și jurisprudența loc. cit.), însă a arătat că dreptul de acces la instanță este mult prea important într-o societate democratică pentru ca o persoană să piardă beneficiul de a sesiza o instanță prin simplul fapt că a acceptat un angajament extrajudiciar. Într-un domeniu care aparține ordinii publice a statelor membre, o măsură sau o soluție denunțată ca fiind contrară art. 6 impune un control deosebit de atent. În speță, Curtea a observat că **procedura de arbitraj din cauză nu îndeplinea, în primul rând, cerința fundamentală prevăzută de art. 6 paragraful 1 din Convenție, și anume „instituirea prin lege”, întrucât clauza de arbitraj din litigiu oferea puterea de a soluționa arbitrul înscris în lista unei societăți cu răspundere limitată, nefiind vorba de o instanță arbitrală „instituită prin lege” (paragraful 53 teza I și a II-a).**

§ 4.2. Potrivit jurisprudenței organelor Convenției, libertatea de asociere consacrată de art. 11 privește dreptul de a înființa organizații cu caracter privat și de a se afilia acestora. Pentru ca o asociație să intre sub incidența protecției conferite de art. 11 din Convenție, trebuie ca aceasta să acționeze în calitate de entitate de drept privat, astfel încât, organizațiile publice sau „para-administrative”, investite de legiuitor cu prerogative de putere publică, nu intră în sfera de aplicare a acestor dispoziții.

În viziunea Curții, o eventuală calificare din dreptul intern este doar relativă și constituie doar un punct de pornire în analiza proprie a Curții, criteriile indicate în jurisprudența sa, pentru a stabili dacă o asociație trebuie considerată privată sau publică fiind următoarele: (i) înființarea asociației de către persoane particulare sau de către legiuitor; (ii) integrarea sau nu în structurile statale; (iii) existența sau nu a unor prerogative administrative, normative și disciplinare; (iv) urmărirea sau nu a unui scop de interes general²⁷. Potrivit acestor criterii, în jurisprudența organelor

²⁷ Hotărâre din 3 decembrie 2015, *Mytilinaios și Kostakis împotriva Greciei*, cererea nr. 29389/11, paragraful 36; Hotărâre din 29 aprilie 1999, *Marea Cameră, Chassagnou și alții împotriva Franței*, cererile nr. 25088/94, 28331/95 și 28443/95, paragrafele 100 și 101;

Convenției²⁸, s-a stabilit că art. 11 din Convenție nu este aplicabil *ratione materiae* în privința camerelor de comerț, date fiind natura lor legală și funcțiile publice pe care le îndeplinesc.

Din perspectiva aceleiași libertăți fundamentale, Curtea a dezvoltat o jurisprudență constantă în care s-a considerat că ordinele profesiilor liberale sunt instituții de drept public, reglementate prin lege, care urmăresc scopuri de interes general, beneficiază de prerogative, atât normative, cât și disciplinare, pe care le exercită în regim de putere publică și, astfel, nu intră sub incidența articolului 11 al Convenției²⁹.

Pe de altă parte, Curtea a stabilit și că o ingerință în exercitarea dreptului la liberă asociere trebuie să respecte criteriile prevăzute de art. 11 paragraful 2 din Convenție, respectiv: ingerința trebuie prevăzută prin lege; trebuie îndreptată către scopurile legitime indicate în cuprinsul textului din convenție, care privesc securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea criminalității, protejarea sănătății sau a moralei, protejarea drepturilor și libertăților altor persoane și, în plus, trebuie să fie necesară într-o societate democratică, pentru a atinge aceste scopuri.

În cauza *Pompiliu Bota împotriva României*, Curtea a constatat că ingerința litigioasă, constând în dizolvarea unei asociații care desfășura activități specifice profesiei de avocat a avut un scop legitim, ce consta în apărarea ordinii publice și protejarea drepturilor și libertăților altor persoane, mai ales a celor care fac apel la avocați pentru apărarea intereselor lor.

În ceea ce privește condiția privind necesitatea ingerinței într-o societate democratică, Curtea a amintit că statele dispun de un drept de a stabili conformitatea scopului și activităților unei asociații cu regulile fixate de legislație, marja restrânsă

²⁸ *Weiss împotriva Austriei*, decizia Comisiei din 10 iulie 1991, cererea nr. 14596/89.

În această cauză, Comisia a constatat că, în Austria, camerele de comerț nu erau înființate ca organizații profesionale de către particulari, ci au fost create printr-un act cu putere de lege (Legea privind camerele de comerț). Potrivit acestui act normativ, camerele de comerț erau instituții de drept public, iar atribuțiile conferite de lege includeau înlăturarea și prevenirea practicilor comerciale neloiale, precum și formarea profesională, exercitând, așadar, în temeiul legislației relevante, atribuții într-un domeniu de interes public, precum și un anumit control public asupra membrilor profesiilor cărora le este aplicabilă legea camerelor de comerț;

²⁹ Hotărâre din 23 iunie 1981, Marea Cameră, *Le Compte, Van Leuven și De Meyere împotriva Belgiei*, cererile nr. 6878/75 și 7238/75, paragrafele 64-66; Decizie din 6 noiembrie 2003, *Popov și alții împotriva Bulgariei*, nr. 48047/99; Decizie din 12 octombrie 2004, *Pompiliu Bota împotriva României*, nr. 24057/03;

de apreciere recunoscută autorităților naționale, fiind dublată de un riguros control de proporționalitate, efectuat de organele Convenției, între scopul vizat și motivele invocate, în sensul de a se stabili dacă motivele invocate de autoritățile naționale, pentru a justifica ingerința, au fost pertinente și necesare.

§ 5. Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene

În cadrul procedurii trimiterii preliminare, pentru a aprecia dacă organismul de trimitere are caracterul unei „instanțe” în sensul articolului 267 TFUE, Curtea a indicat un ansamblu de elemente, precum originea legală a organismului, caracterul său permanent, caracterul obligatoriu al competenței sale, natura contradictorie a procedurii, aplicarea de către organism a normelor de drept, precum și independența acestuia³⁰.

În privința unui tribunal arbitral instituit printr-o convenție, Curtea a arătat că, întrucât lipsește caracterul obligatoriu al competenței sale, din moment ce nu există nicio obligație, nici în drept, nici în fapt, a părților contractante de a-și soluționa litigiul pe calea arbitrajului, iar autoritățile publice ale statului membru în cauză nu sunt nici implicate în decizia de a opta pentru arbitraj, nici chemate să intervină din oficiu în desfășurarea procedurii în fața arbitrului, acesta nu constituie o instanță dintr-un stat membru în sensul articolului 267 TFUE³¹.

Curtea a statuat că sunt admisibile întrebări preliminare adresate de un tribunal arbitral având o origine legală, ale cărui decizii sunt obligatorii pentru părți și a cărui competență nu depinde de acordul acestora³².

În cauza Uniunea Națională a Barourilor din România, Curtea a constatat că Tribunalul de Arbitraj Instituționalizat Galați nu îndeplinea criteriul privind caracterul obligatoriu al competenței sale, întrucât competența sa depindea în mod

³⁰ Ordonanța din 13 decembrie 2018, Uniunea Națională a Barourilor din România, C-370/18, ECLI:EU:C:2018:1011, punctul 14; Ordonanța din 13 februarie 2014, Merck Canada Inc., C-555/13, ECLI:EU:C:2014:92, punctul 16;

³¹ Ordonanța din 13 decembrie 2018, Uniunea Națională a Barourilor din România, C-370/18, ECLI:EU:C:2018:1011, punctul 15; Ordonanța din 13 februarie 2014, Merck Canada Inc., C-555/13, ECLI:EU:C:2014:92, punctul 17;

³² Ordonanța din 13 decembrie 2018, Uniunea Națională a Barourilor din România, C-370/18, ECLI:EU:C:2018:1011, punctul 16; Ordonanța din 13 februarie 2014, Merck Canada Inc., C-555/13, ECLI:EU:C:2014:92, punctul 18 și jurisprudența loc. cit.;

expres de acordul părţilor din litigiul principal, motiv pentru care nu putea fi calificat drept „instanţă” în sensul articolului 257 TFUE³³.

Dimpotrivă, în cauza Merck Canada Inc., Curtea a constatat că tribunalul arbitral care a formulat cererea de decizie preliminară avea o competenţă obligatorie stabilită *ex lege*, această competenţă nerezultând din voinţa părţilor şi, în plus, că decizia arbitrară pronunţată în cauză nu putea face obiectul unei căi de atac la curtea de apel competentă, aceasta devenind definitivă şi având aceleaşi efecte ca deciziile pronunţate de instanţele ordinare³⁴. Cu toate că forma, compunerea şi normele de procedură ale tribunalului arbitral, care a formulat sesizarea în litigiul principal puteau varia în funcţie de alegerea părţilor şi, în plus, acesta era dizolvat după pronunţarea deciziei, totuşi, dat fiind că acest tribunal a fost instituit în baza legii şi că dispunea, în mod permanent, de competenţă obligatorie şi, în plus, legislaţia naţională definea şi reglementa normele procedurale pe care acest tribunal le aplica, instanţa europeană a considerat că, în speţă, condiţia caracterului permanent era, de asemenea, îndeplinită³⁵.

Pe fondul chestiunii de drept ce formează obiectul sesizării, apreciez că este în litera şi spiritul legii a treia orientare jurisprudenţială, potrivit căreia asociaţiile şi fundaţiile înfiinţate în baza Ordonanţei Guvernului nr. 26/2000 (indiferent dacă au dobândit sau nu statut de utilitate publică) nu pot avea ca scop şi/sau ca obiectiv organizarea de activităţi specifice arbitrajului instituţionalizat.

Ş 6. Premisele problemei de drept şi repere de soluţionare

Problema de drept rezultată din modalitatea imperfectă în care dispoziţiile art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă definesc arbitrajul instituţionalizat prin enumerarea entităţilor juridice care pot organiza şi desfăşura activităţi specifice acestei forme de jurisdicţie arbitrală.

³³ Ordonanţa din 13 decembrie 2018, Uniunea Naţională a Barourilor din România, C-370/18, ECLI:EU:C:2018:1011, punctul 18-20;

³⁴ Ordonanţa din 13 februarie 2014, Merck Canada Inc., C-555/13, ECLI:EU:C:2014:92, punctul 19;

³⁵ Ordonanţa din 13 februarie 2014, Merck Canada Inc., C-555/13, ECLI:EU:C:2014:92, punctul 24;

Controversa jurisprudențială privește înțelesul sintagmei „ca organizație neguvernamentală de interes public de sine stătătoare, în condițiile legii”, pe care textul anterior indicat o conține, existând trei abordări în privința acesteia (două abordări extreme și una intermediară): prima abordare (extremă), în care se recunoaște necondiționat, oricărei asociații sau fundații, posibilitatea organizării și desfășurării activităților de arbitraj instituționalizat; a doua abordare (intermediară), în care este recunoscută posibilitatea desfășurării acestor activități doar organizațiilor neguvernamentale cărora, în precedent, le-a fost recunoscut statut de utilitate publică; a treia abordare jurisprudențială (extremă), în care se consideră că organizațiile neguvernamentale înființate potrivit Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 nu pot avea ca scop și obiective organizarea arbitrajului instituționalizat, această activitate putând fi desfășurată doar în condițiile legii, astfel încât este necesar ca, printr-o lege specială, unei organizații neguvernamentale să i se recunoască posibilitatea desfășurării acestor activități.

Soluționarea problemei de drept prezintă o deosebită importanță din perspectiva legalității activității de arbitraj instituționalizat în România, preocuparea Curții Constituționale³⁶, precum și a instanțelor supranaționale³⁷ fiind în sensul asigurării legalității și a garanțiilor prevăzute de art. 6 paragraful 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale.

Consecințele încălcării acestor principii sunt semnificative și ele se repercutează asupra calității hotărârii arbitrale³⁸, precum și asupra drepturilor procesuale ale părților din procedurile de arbitraj³⁹.

³⁶ Supra § 2.2;

³⁷ Supra § 4.1 și § 5;

³⁸ Există deja o jurisprudență constantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția a II-a Civilă care a menținut hotărârile ale curților de apel prin care au fost admise cereri în anularea hotărârilor arbitrale pronunțate de Tribunalul Permanent de Arbitraj Instituționalizat, iar cauzele au fost transmise spre soluționare instanțelor judecătorești competente material și teritorial, întrucât tribunalul arbitral nu era competent în lipsa unei convenții arbitrale a părților (ex: decizia nr. 1741 din 26 septembrie 2023, decizia nr. 1623 din 22 iunie 2023, decizia nr. 2083 din 12 octombrie 2023, www.cscj.ro);

³⁹ Din economia dispozițiilor art. 619 din Codul de procedură civilă, rezultă că, prin desemnarea unui anumit arbitraj instituționalizat ca fiind competent în soluționarea unui anumit litigiu sau tip de litigii, părțile optează automat pentru aplicarea regulilor de procedură adoptate de conducerea acestuia, orice derogare fiind nulă, afară dacă, ținând seama de condițiile speței și de conținutul regulilor de procedură indicate de părți ca fiind aplicabile, conducerea arbitrajului instituționalizat competent decide că pot fi aplicate și regulile alese de părți, stabilind dacă aplicarea acestora din urmă este efectivă sau prin analogie.

Potrivit dispozițiilor art. 541 din Codul de procedură civilă, aplicabil cu titlu de regulă generală și arbitrajului instituționalizat, tribunalul arbitral poate stabili și reguli de procedură derogatorii de la dreptul comun, cu condiția ca regulile respective să nu fie contrare ordinii publice și dispozițiilor imperative ale legii.

Întrucât lucrările parlamentare oferă puține informații asupra voinței legiuitorului⁴⁰ exprimată în actuala configurare a dispoziției normative pe care art. 616 alin. (1) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă o conține, înțelesul sintagmei „ca organizație neguvernamentală de interes public de sine stătătoare, în condițiile legii” va fi determinat în urma unei analize din perspectivă istorică (abordare diacronică) și teleologică, precum și sistematică a legii (abordare sincronică).

În urma acestei analize, se va observa că cea de-a treia orientare jurisprudențială este cea corectă, putând fi decelată voința legiuitorului, chiar imperfect exprimată în cuprinsul normei supuse interpretării, în sensul de a nu

În toate situațiile, dreptul la apărare al părților și contradictorialitatea dezbaterilor trebuie garantate, potrivit art. 619 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

⁴⁰ În expunerea de motive la proiectul Legii privind noul Cod de procedură civilă, adoptată de Guvern, în privința arbitrajului, se arată că soluțiile pe care proiectul lege le propune vizează transformarea acestei proceduri alternative de soluționare a legii într-una atractivă, suplă, modernă care, prin flexibilitate și celeritate, să aibă efecte benefice în sensul reducerii volumului de activitate al instanțelor judecătorești, printre reglementările propuse în proiect, menite să faciliteze recursul la această formă de „justiție privată” fiind amintite: modificarea criteriilor de delimitare a sferei litigiilor care pot face obiectul arbitrajului, fiind eliminată referirea la litigiile patrimoniale; posibilitatea soluționării prin arbitraj a litigiilor în care sunt părți persoanele juridice de drept public; consacrarea unei instanțe unice-tribunalul de la locul arbitrajului – ca fiind competentă să intervină pentru soluționarea problemelor ce se pot ivi în organizarea și desfășurarea arbitrajului; eliminarea condiției cetățeniei române pentru arbitri; trimiterea la dreptul comun în materia incompatibilității, pentru a nu întrerupe cursul arbitrajului prin cereri abuzive de recuzare; reglementarea mai precisă a sancțiunii caducității arbitrajului pentru depășirea termenului de soluționare a arbitrajului; trimiterea expresă la principiile fundamentale ale procesului civil, care se aplică și arbitrajului, în măsura în care sunt compatibile cu acesta; reglementarea mai precisă a modului în care tribunalul arbitral își verifică din oficiu competența și propunerea ca hotărârea prin care se declară necompetent să nu fie supusă niciunei căi de atac, pentru a favoriza soluționarea mai rapidă a litigiului; eliminarea obligativității ca deliberarea asupra pronunțării hotărârii arbitrale să aibă loc cu participarea personală a tuturor arbitrilor; stabilirea competenței curții de apel de a judeca acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale; reglementarea caracterului definitiv al hotărârii curții de apel pronunțate în acțiunea în anulare - <https://www.cdep.ro/proiecte/2009/400/10/3/em413.pdf> - pagină vizitată în data de 18.03.2024.

În forma adoptată de Senat, dispozițiile art. 597 din Codul de procedură civilă aveau următoarea redactare: „*Arbitrajul instituționalizat este acela care funcționează în mod permanent pe lângă o organizație sau instituție națională ori internațională, pe baza unui regulament propriu aplicabil tuturor litigiilor supuse acestuia spre soluționare în baza unei convenții arbitrale.*” - <https://senat.ro/legis/PDF/2009/09L066FS.PDF?nocache=true> – pagină vizitată în data de 18.03.2024.

Amendamentul referitor la noțiunea arbitrajului instituționalizat, care forma obiect al reglementării conținută în art. 597 din proiectul Legii privind Codul de procedură civilă și care, în prezent, se regăsește în actuala formulă de redactare a dispozițiilor art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă, a fost introdus la Comisia specială comună pentru dezbateră în fond, în procedură de urgență, a Codului penal, a Codului de procedură penală, a Codului civil și a Codului de procedură civilă, cu următoarea motivare: „*Dispozițiile art. 597 din proiectul noului Cod de procedură civilă au ca obiect de reglementare delimitarea noțiunii de arbitraj instituționalizat ca fiind acea formă de jurisdicție arbitrală care se constituie și funcționează în mod permanent pe lângă o organizație sau instituție națională ori internațională sau ca organizație neguvernamentală de interes public. Având în vedere forma de organizare a arbitrajului instituționalizat, această activitate nu poate avea ca scop obținerea de profit, nefiind o activitate cu caracter economic, aceste chestiuni trebuind să se regăsească reglementate în mod expres în cadrul art. 597 alin. (1)*”-

https://www.cdep.ro/comisii/juridica/pdf/2010/rp413_09.pdf - pagină vizitată în data de 18.03.2024;

conferi organizațiilor neguvernamentale posibilitatea de a organiza și desfășura activități specifice arbitrajului instituționalizat în orice condiții, ci doar atunci când această posibilitate le-a fost recunoscută acestor organizații de către legiuitor, iar organizația este recunoscută *ex lege* ca fiind de interes public.

În final, vor fi arătate incongruențele și anomaliile juridice, la care conduc prima și cea de-a doua orientare de jurisprudență.

§ 7. Perspectiva diacronică și teleologică în soluționarea problemei de drept

Anterior apariției în fondul activ al legislației naționale a dispozițiilor art. 616 din Codul de procedură civilă (2010), arbitrajul forma obiect al reglementării conținute în Cartea a IV-a (art. 340-370³) din Codul de procedură civilă (1865), această formă de justiție privată funcționând încă de la intrarea în vigoare a fostului Cod de procedură civilă.

Art. 341 alin. (2) din Codul de procedură civilă (1865) nu definea instituția permanentă de arbitraj, ci prevedea doar că, sub rezerva respectării ordinii publice sau a bunelor moravuri, precum și a dispozițiilor imperative ale legii, părțile pot stabili prin convenția arbitrală sau printr-un act, fie direct, **fie prin referire la o anumită reglementare având ca obiect arbitrajul**, normele privind constituirea tribunalului arbitral, numirea, revocarea și înlocuirea arbitrului, termenul și locul arbitrajului, normele de procedură pe care tribunalul arbitral trebuie să le urmeze în judecarea litigiului, inclusiv procedura unei eventuale concilierii prealabile, repartizarea între părți a cheltuielilor arbitrale, conținutul și forma hotărârii arbitrale și, în general, orice alte norme privind buna desfășurare a arbitrajului.

În temeiul acestei norme, în literatura de specialitate⁴¹, s-a considerat că părțile puteau trimite la regulamentele și regulile de procedură arbitrală adoptate de către o instituție ori un organism intern sau internațional, cum era, spre exemplu, Regulamentul de Arbitraj al Comisiei Națiunilor Unite pentru Drept Comercial (UNICTRAL).

Referiri disparate la arbitrajul organizat de o instituție permanentă de arbitraj au fost introduse în cuprinsul Cărții a IV-a din Codul de procedură civilă (1865), prin

⁴¹ I. Băcan, *Arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituțional în legislația română arbitrală*, Dreptul nr. 8/1995, p. 6;

art. 1 pct. 20 din Legea nr. 59/1993 pentru modificarea Codului de procedură civilă, a Codului familiei, a Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990 și a Legii nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi⁴². Acestea s-au regăsit în art. 341¹, art. 353¹, art. 359⁶ și art. 363¹ din Codul de procedură civilă (1865), texte care reglementau diferite aspecte procedurale în legătură cu această formă de arbitraj⁴³.

În lipsa unei definiții legale a noțiunii de arbitraj instituționalizat, în literatura de specialitate⁴⁴ au fost indicate condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o instituție, pentru a putea fi calificată drept instituție permanentă de arbitraj, acestea fiind următoarele:

a) Să aibă în obiectul său de activitate organizarea arbitrajului privat voluntar, prestând sau să fie aptă să presteze un ansamblu de servicii arbitrale, care să faciliteze și să monitorizeze arbitrajul spre a se finaliza printr-o hotărâre definitivă și obligatorie pentru părți, susceptibilă de executare silită;

b) Să dispună de o structură organizatorică prestabilită, cu activitate continuă sau virtual continuă, cu o conducere proprie și personal care să asigure secretariatul arbitrajului, cu o bază materială corespunzătoare;

c) Să dispună de un corp de arbitri, selectați pe anumite criterii, dintre care părțile să aibă facultatea de a alege arbitri sau instituția de arbitraj să aibă posibilitatea să nominalizeze, în condițiile convenției arbitrale și ale reglementărilor aplicabile;

⁴² Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 177 din 26 iulie 1993;

⁴³ **Art. 341¹ din Codul de procedură civilă (1865):** „Părțile pot conveni ca arbitrajul să fie organizat de o instituție permanentă de arbitraj sau de o terță persoană.”;

Art. 353¹ din Codul de procedură civilă (1865): „În cazul arbitrajului organizat de o instituție permanentă, toate atribuțiile ce revin instanței judecătorești în temeiul dispozițiilor din prezentul capitol se exercită de acea instituție, conform regulamentului său, afară numai dacă acel regulament prevede altfel.”;

Art. 359⁶ din Codul de procedură civilă (1865): „În cazul arbitrajului organizat de o instituție permanentă, taxele pentru organizarea arbitrajului, onorariile arbitrilor, precum și celelalte cheltuieli arbitrale se stabilesc și se plătesc conform regulamentului acelei instituții.”;

Art. 363¹ din Codul de procedură civilă (1865): „În termen de 20 de zile de la data comunicării hotărârii, tribunalul arbitral va depune dosarul litigiului la instanța judecătorească prevăzută de art. 342 atașând și dovezile de comunicare a hotărârii arbitrale.

În cazul arbitrajului organizat de o instituție permanentă, dosarul se păstrează la acea instituție.”;

⁴⁴ I. Băcan, *Arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituțional în legislația română actuală*, precit., p. 6-7; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, Vol. II*, Editura Universul Juridic, București, 2013, nr. 161, p. 464;

d) Să se autoreglementsze, adică să aibă un regulament propriu de organizare și funcționare, precum și reguli de procedură arbitrală.

Sintetic, s-a arătat⁴⁵ că o instituție permanentă de arbitraj înseamnă o instituție care îndeplinește condițiile de obiect, structură și funcționalitate, anterior expuse, și că „arbitraj instituțional” înseamnă un arbitraj organizat de o asemenea instituție permanentă, noțiunea de „organizare” implicând un ansamblu de activități sau servicii, care duc la finalizarea arbitrajului printr-o hotărâre arbitrală. *A contrario*, o instituție permanentă, care nu are în obiectul său de activitate organizarea arbitrajului, sau care în cazuri izolate va organiza un arbitraj, nu îi conferă acestui arbitraj caracterul de arbitraj instituțional, el rămânând un arbitraj *ad-hoc* sau ocazional⁴⁶.

Totodată, în literatura de specialitate s-a făcut distincție între „arbitrajul instituțional administrat sau de organizare” și „arbitrajul jurisdicțional sau de soluționare”, arătându-se că cele mai multe centre de arbitraj din lume sunt instituții de arbitraj administrat sau de organizare, în sensul că ele prestează un ansamblu de servicii arbitrale, dar nu soluționează litigiul, fiind structuri administrative, nu jurisdicționale și că foarte rar întâlnim și instituții permanente de arbitraj care se prezintă ca organe cu activitate jurisdicțională, îndeplinind pe lângă activitățile de organizare a arbitrajului, și funcția jurisdicțională, de soluționare a litigiului (în acest sens, este oferit exemplul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, care potrivit art. 13 din Decretul-lege nr. 139/1990 era o instituție de organizare a arbitrajului, dar și tribunal arbitral, îndeplinind funcția jurisdicțională)⁴⁷.

Anterior celui de-al Doilea Război Mondial, în România, în temeiul dispozițiilor din Codul de procedură civilă (1865), a fost predominant arbitrajul *ad-hoc*, aceasta fiind folosit cu precădere în litigiile comerciale⁴⁸. Arbitrajul instituțional

⁴⁵ I. Băcan, *Arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituțional în legislația română actuală*, precit., pag. 7;

⁴⁶ Ibidem;

⁴⁷ Ibidem, pag. 7-8 și n. 3, p. 10.

Aceeași distincție o face și prof. I. Deleanu care arată că: «Instituția permanentă de arbitraj, în principiu sau de regulă, doar „administrează” arbitrajul, doar îl „organizează”, judecata asupra conflictului supus de părți arbitrajului aparținând în exclusivitate tribunalului arbitral, numai el înfăptuind „arbitrajul instituționalizat jurisdicțional sau de soluționare”. Cele două instituții - „instituția de organizare” și „instituția de soluționare” sunt esențialmente distincte (...)» (I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. II*, precit., n. 161, p. 464);

⁴⁸ I. Băcan, *Noua reglementare a arbitrajului în Codul de procedură civilă român*, Dreptul nr. 1/1994, p. 15;

exista sub forma camerelor de arbitraj instituite pe lângă fiecare bursă, având competența de a soluționa litigiile izvorâte din operațiunile de bursă⁴⁹.

În perioada regimului comunist, fără a fi abrogate formal, dispozițiile referitoare la arbitraj conținute în Codul de procedură civilă nu au fost aplicate, întrucât această formă de justiție privată era incompatibilă cu ideologia monopolului de stat asupra justiției⁵⁰.

În aceeași perioadă, România a aderat sau, după caz, a ratificat patru convenții internaționale având ca obiect de reglementare arbitrajul⁵¹, iar în anul 1953, sub impulsul cerințelor de extindere a relațiilor comerciale internaționale⁵², prin Decretul nr. 495/1953, a fost înființată Comisia de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț a Republicii Populare Române, ca unică formă de arbitraj instituțional, destinată soluționării diferendelor de comerț exterior. Acest decret a fost înlocuit de Decretul nr. 623/1973 privind organizarea Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Socialiste România⁵³, iar în temeiul art. 8 alin. (1) din acesta, pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Socialiste România a funcționat Comisia de arbitraj pentru rezolvarea litigiilor de comerț exterior.

După 22 Decembrie 1989, în condițiile trecerii României la economia de piață, arbitrajul a revenit în actualitate⁵⁴, context în care, prin Decretul-lege nr. 139/1990,

⁴⁹ Art. 106-123 din Legea nr. 187/2029 asupra burselor. Textul integral al legii, expunerea de motive, avizul Consiliului Legislativ și raportul prezentat în fața Camerei Deputaților - https://dspace.bcucluj.ro/bitstream/123456789/82548/1/BCUCLUJ_FP_205267_1929_041.pdf - pagină vizitată în data de 19.03.2024;

⁵⁰ I. Băcan, *Noua reglementare a arbitrajului în Codul de procedură civilă român*, Dreptul nr. 1/1994, p. 15;

⁵¹ G. Mihai, „*Considerații privind reglementarea arbitrajului în Noul Cod de procedură civilă*”, Curierul Judiciar nr. 9/2012, p. 530.

Autorul indică:

- Convenția de la New York din 1958 pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, la care România a aderat prin Decretul nr. 186/1961;
- Convenția Europeană de arbitraj comercial internațional, încheiată la Geneva la 21 aprilie 1961, ratificată de România prin Decretul nr. 281/1963;
- Convenția de la Washington din 1961 pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state, ratificată de România prin Decretul nr. 62/1975;
- Convenția de la Moscova din 1972 privind soluționarea pe cale arbitrală a litigiilor de drept civil decurgând din raporturile de colaborare economico-științifică, ratificată prin Decretul nr. 565/1973;

⁵² I. Băcan, *Noua reglementare a arbitrajului în Codul de procedură civilă român*, precit., p. 15;

⁵³ Publicat în Buletinul Oficial nr. 184 din 22 noiembrie 1973;

⁵⁴ I. Băcan, *Noua reglementare a arbitrajului în Codul de procedură civilă român*, precit., p. 16; G. Mihai, „*Considerații privind reglementarea arbitrajului în Noul Cod de procedură civilă*”, precit., p. 530;

privind camerele de comerț și industrie din România⁵⁵ s-au pus bazele arbitrajului instituțional.

Din economia dispozițiilor art. 1-3 din Decretul-lege nr. 139/1990 se observă că, în România, camerele de comerț și industrie au fost înființate **ca organizații autonome**, din inițiativa comercianților, persoane juridice și persoane fizice, având ca rol principal, promovarea intereselor membrilor lor pentru dezvoltarea comerțului și industriei, corespunzător cerințelor economiei de piață. **Camerele de comerț și industrie dobândeau personalitate juridică „pe data recunoașterii înființării de către guvern”**, în acest sens fiind emise Hotărârea nr. 799 din 23 iulie 1990, ulterior modificată și completată prin Hotărârea Guvernului nr. 1028 din 19 septembrie 2002 și Hotărârea Guvernului nr. 95 din 10 februarie 2005 prin care Guvernul a recunoscut înființarea camerelor de comerț și industrie teritoriale din mai multe județe, menționate în anexa acestei hotărâri, precum și a Camerei de Comerț și Industrie a României⁵⁶, precum și Hotărârea nr. 709 din 12 iulie 2005, prin care Guvernul a recunoscut înființarea Camerei de Comerț și Industrie a municipiului București⁵⁷.

Sub imperiul Decretului – lege nr. 139/1990, camerele de comerț și industrie s-au organizat și au funcționat potrivit statutelor proprii aprobate de adunarea generală a membrilor și, potrivit art. 5 alin. (1) lit. j) din acest act normativ, puteau organiza, la cerere, arbitrajul *ad-hoc*.

Camera de Comerț și Industrie a României a fost definită prin art. 9 alin. (1) din Decretul-lege nr. 139/1990 **ca organizație neguvernamentală de utilitate publică, cu caracter autonom**, având drept scop promovarea comerțului și industriei românești pe plan intern și extern și sprijinirea intereselor comercianților români în raporturile cu autoritățile din țară și cu organisme specializate din străinătate.

⁵⁵ Publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 65 din 12 mai 1990;

⁵⁶ Hotărârea Guvernului nr. 799 din 23 iulie 1990 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 88 din 9 mai 1992;

Hotărârea Guvernului nr. 1028 din 19 septembrie 2002 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 703 din 26 septembrie 2002;

Hotărârea Guvernului nr. 95 din 10 februarie 2005 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 14 februarie 2005;

⁵⁷ Hotărârea Guvernului nr. 709 din 12 iulie 2005 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 634 din 19 iulie 2005;

În temeiul dispozițiilor art. 11 alin. (1) teza I din același decret-lege, cu trimitere la dispozițiile art. 5, Camera de Comerț și Industrie a României putea organiza, la cerere arbitraj *ad-hoc* și, în plus, în temeiul art. 13 din Decretul-lege nr. 139/1990, **pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României**, a fost înființată și a funcționat **Curtea de Arbitraj Comercial Internațional**, entitate fără personalitate juridică, formațiune de jurisdicție arbitrală permanentă a cărei organizare și funcționare erau stabilite de adunarea generală a Camerei de Comerț și Industrie. Colegiul Curții aproba regulile de procedură. Hotărârile Curții erau titluri executorii și se executau în țară fără investire cu formula executorie. Taxele arbitrale și onorariile arbitrilor erau stabilite de conducerea Camerei de Comerț și Industrie a României, taxele arbitrale fiind destinate suportării cheltuielilor legate de activitatea de soluționare a litigiilor, de secretariat, plății onorariilor arbitrilor și documentării acestora, precum și a cheltuielilor necesare funcționării curții.

Decretul-lege nr. 139/1990 a fost abrogat prin art. 50 din **Legea camerelor de comerț nr. 335/2007**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 836 din 6 decembrie 2007.

În art. 1 alin. (1) din această lege, camerele de comerț au fost definite ca fiind **organizații autonome, neguvernamentale, apolitice, fără scop patrimonial, de utilitate publică**, cu personalitate juridică, create în scopul de a reprezenta, apăra și susține interesele membrilor lor și ale comunității de afaceri în raport cu autoritățile publice și cu organismele din țară și din străinătate.

Aceeași calificare se regăsește în art. 24 din Legea nr. 335/2007 și în privința **Camerei de Comerț și Industrie a României (Camera Națională)**, definită *ex lege*, ca **organizație neguvernamentală autonomă, nonprofit, de utilitate publică**, cu personalitate juridică, ce reprezintă, sprijină și apără interesele generale ale comunității de afaceri din România, urmărind promovarea și dezvoltarea industriei, comerțului, serviciilor și agriculturii, în concordanță cu cerințele economiei de piață.

Potrivit art. 4 lit. i) din Legea nr. 335/2007, **camerele județene organizează activitatea de soluționare a litigiilor comerciale și civile prin mediere și arbitraj *ad-hoc* și instituționalizat**, iar potrivit art. 28 alin. (2) lit. e) din aceeași lege, **Camera Națională organizează activitatea de mediere și de soluționare prin arbitraj a**

litigiilor comerciale și civile, interne și internaționale, în condițiile prevăzute de Codul de procedură civilă, de legile speciale în domeniu și de convențiile internaționale la care România este parte.

În conformitate cu prevederile art. 29 din lege, pe lângă Camera Națională funcționează Curtea de Arbitraj Comercial Internațional (Curtea de Arbitraj), **instituție permanentă de arbitraj, fără personalitate juridică**, a cărei activitate este coordonată de un colegiu condus de președintele Curții.

Curți de arbitraj pot fi înființate și pe lângă camerele județene, Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera Națională având atribuția de a îndruma activitatea acestora, potrivit art. 29 alin. (6) din lege.

În temeiul art. 28 alin. (2) lit. e) și art. 29 alin. (3) și (5) din Legea nr. 335/2007, Colegiul de conducere al Camerei de Comerț și Industrie a României a adoptat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, iar Colegiul Curții de Arbitraj a aprobat Regulile de procedură arbitrală ale Curții, toate aceste acte de reglementare fiind publicate în Monitorul Oficial al României.

Potrivit art. 1 alin. (1), art. 2 și art. 3 lit.a)–c) din cel mai recent Regulament de organizare și funcționare a Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, aprobat prin Decizia nr. 5/2017 a Colegiului de Conducere al Camerei de Comerț și Industrie a României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1017 din 21 decembrie 2017, cu modificările și completările ulterioare, Curtea de Arbitraj este o instituție permanentă de arbitraj, fără personalitate juridică, independentă în exercitarea atribuțiilor ce îi revin, având misiunea de a organiza și administra soluționarea litigiilor interne și internaționale prin arbitraj instituționalizat în condițiile propriului regulament și ale propriilor reguli de procedură arbitrală, precum și ale Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, legilor speciale în domeniu și convențiilor internaționale la care România este parte, asigurând părților, la cerere, și organizarea arbitrajului *ad-hoc*, în cauzele în care, prin convenția arbitrală, acestea au optat pentru această formă de arbitraj, precum și organizarea altor modalități alternative de soluționare a litigiilor.

În acest punct al analizei diacronice, observăm că, la data adoptării de către Parlamentul României a definiției arbitrajului instituționalizat, actualmente conținută în art. 616 din Legea nr. 134/2010, republicată, modificată și completată privind Codul de procedură civilă, în fondul activ al legislației exista consacrat sistemul camerelor de comerț cărora, *ex lege*, li se recunoaște statutul de organizații neguvernamentale, de utilitate publică, organizatoare ale arbitrajului instituționalizat prin intermediul curților de arbitraj, instituții permanente, fără personalitate juridică, înființate pe lângă camerele de comerț.

Caracterul de utilitate publică, recunoscut *ope legis* în privința camerelor de comerț (entități de organizare a arbitrajului instituționalizat) se răsfrânge și asupra curților de arbitraj⁵⁸, ca structuri permanente, fără personalitate juridică, prin intermediul cărora se realizează, atât administrarea arbitrajului, cât și jurisdicția arbitrală propriu-zisă (arbitrajul de soluționare prin intermediul tribunalului arbitral).

În paralel cu arbitrajul instituționalizat din sistemul camerelor de comerț și industrie, în aceeași perioadă de referință, avută în vedere în cuprinsul prezentei analize din perspectiva diacronică, existau forme de arbitraj organizate, fie la nivelul unor instituții/autorități publice, fie de către organisme de gestionare a unor profesii liberale, în acest sens, putând fi amintite, cu titlu exemplificativ:

(i) arbitrajul organizat de Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA), care funcționează ca organ de specialitate în subordinea Guvernului [*ex-art. 137 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, actual art. 180 din legea republicată*⁵⁹];

(ii) arbitrajul organizat în sistemul asigurărilor sociale de sănătate prin intermediul Comisiei de arbitraj, instituție permanentă de arbitraj fără personalitate juridică, care este înființată și funcționează pe lângă Casa Națională de Asigurări de Sănătate (CNAS), având ca rol soluționarea pe calea arbitrajului a litigiilor dintre furnizorii de servicii medicale sau farmaceutice și casele de asigurări de sănătate [*ex-*

⁵⁸ În acest sens, în doctrină, s-a arătat că toate atributele care definesc natura juridică a Camerei Naționale sunt aplicabile și camerelor județene, precum și curților de arbitraj (Ion Băcanu, *Arbitrajul ad hoc și arbitrajul instituțional în legislația română actuală*, precit., n.3.4., p.11 și 12);

⁵⁹ Legea nr. 8/1996 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 60 din 26 martie 1996 și republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 489 din 14 iunie 2018;

art.298-300 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, actual art. 307-309 din aceeași lege republicată⁶⁰ și Regulamentul de organizare și funcționare al Comisiei de arbitraj⁶¹];

(iii) arbitrajul efectuat de Camera arbitrală înființată de Comisia Națională de Valori Mobiliare (CNVM) în scopul rezolvării litigiilor izvorâte din contractele încheiate pe piețele de capital, pe piețele reglementate de mărfuri și instrumente financiare derivate sau în legătură cu instituțiile ori operațiunile acestora [art. 7 alin. (11) din Statutul Comisiei Naționale de Valori Mobiliare aprobat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 25/2002, modificată și completată⁶²; în sensul art. 1 alin. (1) din statut, CNVM este autoritate administrativă autonomă, de specialitate, independentă, autofinanțată, cu personalitate juridică];

(iv) arbitrajul profesional organizat în cadrul fiecărui barou [potrivit ex-art. 174 din Statutul profesiei de avocat⁶³, în redactarea de la data adoptării de către Parlamentul României a definiției arbitrajului instituționalizat aflată în discuție; în prezent, arbitrajul profesional al activității avocaților este organizat în cadrul fiecărui barou prin Curtea de Arbitraj Profesional a Avocaților, **instituție permanentă de arbitraj, neguvernamentală, fără personalitate juridică, independentă în exercitarea atribuțiilor, având competența de a soluționa litigiile dintre avocați cu privire la relațiile profesionale, precum și cele care se nasc din contracte de colaborare sau de salarizare, cele dintre asociați sau care privesc conlucrarea între diferitele forme de exercitare a profesiei, potrivit art. 50 alin. (3) din Legea nr. 51/1995, republicată⁶⁴ și art. 255-264 din Statutul profesiei de avocat⁶⁵; potrivit ex-art.**

⁶⁰ Legea nr. 95/2006 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 372 din 28 aprilie 2006 și republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 652 din 28 august 2015;

⁶¹ Aprobat inițial prin Ordinul comun nr. 66/14 din 22 ianuarie 2008 al ministrului sănătății publice și președintelui Casei Naționale de asigurări de Sănătate, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 63 din 28 ianuarie 2008. Ordinul comun nr. 66/14/2008 a fost abrogat prin art. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 650 din 31 iulie 2014 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 589 din 6 august 2014, fiind înlocuit cu regulamentul prevăzut în anexa acestei hotărâri de guvern.

Regulamentul privind procedura arbitrală de soluționare a litigiilor dintre furnizorii de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale și casele de asigurări de sănătate a fost aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2366/C din 21 iulie 2015, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 674 din 4 septembrie 2015;

⁶² Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 25/2002 privind aprobarea Statutului Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 226 din 4 aprilie 2022;

⁶³ Publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 45 din 13 ianuarie 2005;

⁶⁴ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 440 din 24 mai 2018;

⁶⁵ Publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 898 din 19 decembrie 2011;

57 din Legea nr. 51/1995, actual art. 59 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 republicată, UNBR este persoană juridică de interes public].

Acestora li se adaugă, tot cu titlu exemplificativ, și alte forme de arbitraj instituționalizat consacrate în acte normative speciale ulterioare adoptării Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum:

(i) arbitrajul profesional efectuat de curțile de arbitraj constituite pe lângă camerele notarilor publici; potrivit legii, curțile de arbitraj din sistemul camerelor notarilor publici sunt **instituții permanente de arbitraj, neguvernamentale**, fără personalitate juridică, independente în exercitarea atribuțiilor ce le revin, având competență în materia litigiilor dintre notarii publici, dintre notari și organele profesionale, precum și dintre organele profesionale [art. 48 din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale, republicată⁶⁶, cu modificările și completările ulterioare, respectiv art. 146 alin. (1), art. 289, art. 293-294 din Regulamentul de aplicare a Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2.333/C/2013, cu modificările și completările ulterioare⁶⁷; potrivit 53 alin. (1) din Legea nr. 36/1995, *Uniunea Națională a Notarilor Publici este unica organizație profesională a notarilor publici, înființată prin lege, cu personalitate juridică, de interes public, cu patrimoniu și buget propriu*];

(ii) arbitrajul efectuat de Centrul de soluționare alternativă a litigiilor în domeniul bancar (Centrul SAL), definit *ex lege*, ca o entitate juridică, autonomă, **neguvernamentală**, apolitică, **fără scop lucrativ, de interes public**, cu personalitate juridică, înființată în scopul asigurării accesului consumatorilor din domeniul bancar la soluționarea, prin proceduri SAL, a litigiilor dintre aceștia și comercianții a căror activitate este reglementată, autorizată și supravegheată/monitorizată de Banca Națională a României, precum și sucursalelor comercianților străini ce desfășoară activități pe teritoriul României, în domeniul bancar [art. 21-24 din Ordonanța Guvernului nr. 38/2015 privind soluționarea alternativă a litigiilor dintre consumatori și comercianți⁶⁸, cu modificările și completările ulterioare];

⁶⁶ Legea nr. 36/1995 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 237 din 19 martie 2018;

⁶⁷ Ordinul ministrului justiției nr. 2.333/C/2013 a fost publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 479 din 1 august 2013;

⁶⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 654 din 28 august 2015;

(iii) arbitrajul organizat în cadrul Oficiului de Mediere și Arbitraj al Conflictelor Colective de Muncă în cadrul ministerului responsabil cu dialogul social (Oficiul de Mediere) [art. 140-145 din Legea nr. 367/2022 privind dialogul social⁶⁹, cu modificările și completările ulterioare].

O primă concluzie ce se poate desprinde la acest punct al analizei diacronice este în sensul că, la data adoptării, de către Parlamentul României, a actualei redactări a dispozițiilor art. 616 alin. (1) din Legea nr. 134/20100 privind Codul de procedură civilă, în România, arbitrajul instituționalizat era constituit și funcționa în mod permanent, fie pe lângă instituții interne înființate ca organe de specialitate ale administrației publice centrale (ORDA, CNAS, CNVM), fie pe lângă organizații neguvernamentale cărora legiuitorul însuși le-a stabilit caracterul de utilitate/interes public (camerele de comerț și industrie, UNBR) și că, în actele normative speciale ulterioare, s-a menținut aceeași abordare.

Dispozițiile art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă nu au modificat această paradigmă funcțională a arbitrajului instituționalizat în sensul de a conferi oricărei organizații neguvernamentale constituită pe temeiul liberei asocieri, dreptul de a-și stabili activități specifice acestei forme de jurisdicție arbitrală.

Dimpotrivă, circumscris în mod strict realităților juridice preexistente, textul aflat în discuție nu face altceva decât să subsumeze unei noțiuni legale cuprinzătoare elementele definerii comune consacrate într-un ansamblu normativ eclectic, configurat prin legi speciale care, reglementând în diferite domenii, au consacrat forme de jurisdicție arbitrală permanentă.

Această primă concluzie, coroborată cu motivarea amendamentului adus în privința art. 597 din proiectul noului Cod de procedură civilă (actual art. 616 din Legea nr. 134/2010 republicată privind Codul de procedură civilă)⁷⁰ în care a fost evidențiată necesitatea marcării legislative a caracterului non-profit al arbitrajului instituționalizat, permite o **a doua concluzie din perspectivă teleologică**, aceea că legiuitorul nu a urmărit extinderea paradigmei funcționale a arbitrajului

⁶⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.238 din 22 decembrie 2022;

⁷⁰ Motivarea amendamentului este expusă pe larg supra pag 35, nota 40 subsol;

instituționalizat, dincolo de limitele în care acesta exista la momentul adoptării Codului de procedură civilă.

În această paradigmă, modelul arbitrajului instituționalizat în sistemul camerelor de comerț și industrie, pe care legea însăși le definește ca organizații neguvernamentale de interes public constituia și constituie prototipul pentru tipologia la care se referă sintagma „organizații neguvernamentale de interes public de sine stătătoare” conținută de art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

Arbitrajul profesional organizat pe lângă camerele notarilor publici, precum și cel efectuat de către Centrul SAL, consacrate prin acte normative adoptate ulterior Codului de procedură civilă nu se abat de la acest prototip.

§ 8. Perspectiva sincronică în soluționarea problemei de drept

Abordarea sincronică sau sistematică are în vedere integrarea normei supuse interpretării într-un sistem coerent de norme juridice.

Metoda de interpretare sistematică se bazează, în stabilirea înțelesului unor norme, pe coordonarea lor cu alte norme aparținând, fie aceleiași instituții juridice sau ramuri de drept, fie unor instituții sau ramuri de drept diferite.

Necesitatea aplicării metodei interpretării sistematice decurge din caracterul de sistem al dreptului, care nu constituie o simplă însumare de norme, ci o unitate alcătuită din părți interdependente.

În secțiunea precedentă, dedicată abordării diacronice, s-a observat că voința legiuitorului nu a fost în sensul modificării radicale a paradigmei legale de funcționare a arbitrajului instituționalizat în România, existentă la data adoptării Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă.

În această paradigmă, entitățile juridice legitimate să organizeze în mod instituționalizat și permanent arbitrajul sunt stabilite, prin voința legiuitorului, ca fiind de utilitate sau interes public (termenii fiind echivalenți din perspectiva semnificației), iar calificarea pe care însuși legiuitorul o face, intervine *ex ante* desfășurării oricărei activități specifice arbitrajului instituționalizat.

Respectarea principiului legalității arbitrajului instituționalizat este pe deplin asigurată în privința entităților juridice cărora, *ex lege*, le este recunoscut caracterul de interes public.

În precedent⁷¹, s-a remarcat opțiunea fermă a instanței de contencios constituțional exprimată în deciziile nr. 474 din 27 iunie 2017 și nr. 397 din 15 iunie 2016, pentru respectarea principiului legalității, principiu care, în cazul mijloacelor alternative de soluționare a litigiilor, are o dimensiune proprie, în sensul că activitatea organismelor care nu funcționează în sistemul judecătoresc trebuie prevăzută de lege și trebuie, totodată, să respecte principiile constituționale referitoare la unicitatea, imparțialitatea și egalitatea justiției, neputându-se accepta ca recurgerea la formele de justiție privată să aibă ca efect și finalitate încălcarea acestor principii.

Aceeași preocupare pentru respectarea principiului legalității se degajă și din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului⁷², de vreme ce, modalitatea în care instanțele arbitrale sunt constituite și soluționează cauzele care le sunt prezentate implică *ultima ratio* răspunderea statelor semnatare ale Convenției Europene a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale sub aspectul asigurării garanțiilor prevăzute de art. 6 din Convenție, prima dintre aceste garanții fiind cea referitoare la constituirea instanței/tribunalului potrivit legii.

Originea legală și competența obligatorie stabilite în legislația statului membru în privința organismului de trimitere sunt aspecte avute în vedere și de Curtea de Justiție a Uniunii Europene atunci când statuează în procedura prevăzută de art. 267 TFUE⁷³.

Se observă că, în conținutul său normativ, art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă consacră explicit principiul legalității, arătând că arbitrajul instituționalizat, ca formă de jurisdicție arbitrală, se constituie și funcționează în mod permanent pe lângă o instituție internă sau internațională sau ca organizație neguvernamentală de interes public de sine stătătoare, **în condițiile legii.**

⁷¹ Supra § 2.2.;

⁷² Indică Supra § 4.1.;

⁷³ Conform jurisprudenței indicată Supra § 5;

Prin urmare, „legea” în sensul de act normativ adoptat de către Parlament ori de către Guvern, prin delegare legislativă, este cea care stabilește organizațiile neguvernamentale care, îndeplinind și caracteristica de a fi de interes public, desfășoară activități specifice arbitrajului instituționalizat în baza unui regulament propriu aplicabil tuturor litigiilor supuse soluționării potrivit unei convenții arbitrale.

Altfel spus, nu orice organizație neguvernamentală înființată în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 ca asociație sau fundație, constituită prin exercitarea libertății de asociere își poate stabili, prin propria voință a membrilor asociații sau a fondatorilor, după caz, drept scop și/sau obiective organizarea și desfășurarea unor activități specifice arbitrajului instituționalizat.

În acest punct al analizei, se justifică și observația că, atât camerele de comerț și industrie, cât și UNBR, camerele notarilor publici și Centrul SAL sunt organizații neguvernamentale pe lângă care sunt organizate activități de arbitraj instituționalizat ori, după caz, desfășoară astfel de activități, însă acestea nu sunt înființate în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile.

Prin natura lor legală și funcțiile publice pe care le îndeplinesc, ele nu intră în sfera de aplicare a dispozițiilor art. 11 din Convenție⁷⁴.

De altfel, și în jurisprudența Curții Constituționale⁷⁵ s-a realizat o demarcație clară între sfera asociațiilor și fundațiilor constituite de către persoane particulare prin exercitarea dreptului la liberă asociere consfințit de art. 40 din Constituție și art. 11 din Convenție, pe de o parte, și formele speciale de asociere instituite de către legiuitor și însărcinate de acesta cu îndeplinirea unor funcții publice, pe de altă parte, acestea din urmă neconstituind, în realitate, expresia exercitării dreptului la liberă asociere.

Or, acestor din urmă organizații neguvernamentale, cărora legiuitorul însuși le recunoaște caracterul de organizații de interes public și posibilitatea organizării și desfășurării activităților specifice arbitrajului instituționalizat li se adresează sintagma „*organizații neguvernamentale de interes public de sine stătătoare, în condițiile legii*”, conținută de art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

⁷⁴ Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului prezentată Supra § 4.2.;

⁷⁵ Prezentată Supra § 2.4., text și notele 14,15 subsol pag.17-18;

Prin urmare, sunt în afara normei legale organizațiile neguvernamentale înființate în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 care, declarându-se, prin propria voință a asociațiilor/fondatorilor ca fiind de interes public, își stabilesc drept scop și obiective organizarea și desfășurarea, în mod permanent, a arbitrajului instituționalizat, deoarece o atare declarație nu emană de la autoritatea cu putere de legiferare, ci de la simpli particulari.

Împrejurarea că aceste organizații neguvernamentale se pot constitui și pentru realizarea unor activități de interes general sau, după caz, al unor colectivități, potrivit art. 4 alin. (1) și art. 15 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 nu poate fi echivalată și nu se confundă cu o calificare *ex lege* a organizației respective ca fiind de interes public/utilitate publică.

Lipsa calificării *ope legis* a organizației neguvernamentale abilitate de către legiuitor să desfășoare activități specifice arbitrajului instituționalizat nu este suplinită de o eventuală recunoaștere a utilității publice făcută de către Guvern în condițiile Capitolului VI (art. 38-45) din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, fie ulterioară dobândirii personalității juridice prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor, fie anterioară modificării statutului organizației neguvernamentale, pentru următoarele argumente:

În primul rând, sub aspect formal, nu poate fi pus semnul echivalenței între recunoașterea caracterului de interes public, printr-un act normativ cu putere de lege *ex ante* desfășurării activității unei organizații neguvernamentale și recunoașterea utilității publice *ex post* desfășurării activității printr-o hotărâre a Guvernului, act administrativ cu caracter individual emis după parcurgerea unei proceduri administrative.

În al doilea rând, sub aspect substanțial, prima și cea de-a doua orientare jurisprudențială pun în evidență situații de paradox juridic, în care, diferite împrejurări sunt valorificate într-o modalitate contrară principiului legalității.

Astfel, recunoașterea utilității publice în procedura administrativă prevăzută de Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 presupune, potrivit art. 38 alin. (1) lit. b), c), e) și f) din acest act normativ, ca organizația neguvernamentală solicitantă a statutului de utilitate publică, să facă dovada că a funcționat timp de cel puțin 3 ani anterior

solicitării acestui statut și a realizat acțiuni semnificative în domeniul de activitate în a cărui considerare solicită recunoașterea utilității publice.

Or, de vreme ce, pe baza demonstrației dezvoltate în precedent, în cadrul analizei diaconice și sincronice, s-a concluzionat că, potrivit legii, o organizație neguvernamentală înființată în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 nu poate organiza și desfășura, exclusiv în temeiul propriei voințe, activități specifice arbitrajului instituționalizat, ci doar atunci când această posibilitate i-a fost recunoscută printr-un act normativ cu putere de lege, rezultă că, o asemenea asociație sau fundație nu ar putea solicita ulterior recunoașterea utilității publice în considerarea activității semnificative de arbitraj instituționalizat.

De asemenea, și cea de-a doua orientare de jurisprudență este, din aceste perspective, contrară legii, întrucât, utilitatea publică acordată în considerarea acțiunilor semnificative și realizărilor din alte domenii de activitate nu poate justifica înregistrarea modificărilor aduse actelor constitutive ale unei organizații neguvernamentale, în sensul includerii, între scopurile și obiectivele acesteia, a desfășurării activității specifice de arbitraj instituționalizat, neexistând vreo legătură între acordarea statutului de utilitate publică prin hotărâre a Guvernului și activitatea preconizată prin modificările actelor constitutive, care poate fi exercitată doar în condițiile prevăzute de lege, conform celor anterior expuse.

Așadar, concluziile analizei sincronice, circumscrise principiului legalității sunt perfect concordante cu cele din secțiunea dedicată analizei din perspectivă diacronică și teleologică și, totodată, pun în evidență situațiile juridice paradoxale care, în ultimă instanță, rezidă în încălcări ale principiului legalității.

§ 9. Alte consecințe incompatibile cu principiul legalității identificate în privința primelor două orientări jurisprudențiale.

Alături de mediere și conciliere, arbitrajul reprezintă un mijloc alternativ de soluționare a litigiilor⁷⁶. Abordarea constantă a statului român a fost de a reglementa prin lege cadrul în care litigiile se pot soluționa. Arbitrajul instituționalizat are loc în

⁷⁶ A se vedea în acest sens Lorna Mc Gregor, *Alternative dispute resolution and human rights : developing a rights-based approach through the ECHR*, The European Journal of Private Law vol. 26, no. 3, 2015, p. 607;

mod specializat și în limitele competenței unei persoane juridice înființate în temeiul legii. Medierea se realizează în baza unei legi speciale. Concilierea conflictelor de muncă se realizează în baza legii speciale și a Codului muncii. Diferendele între consumatori și comercianți se pot soluționa prin intermediul unei entități SAL și a unei proceduri SAL, așa cum rezultă din prevederile Ordonanței nr. 38/2015 din 26 august 2015 privind soluționarea alternativă a litigiilor dintre consumatori și comercianți.

Așa cum rezultă din prevederile art. 541 alin. (1) Cod procedură civilă, arbitrajul reprezintă o jurisdicție alternativă ce are caracter privat.

Prima și cea de-a doua orientare de jurisprudență permit înființarea unor curți de arbitraj în temeiul „reglementărilor (schematice și lacunare)”⁷⁷ ca un efect natural al autorizării unei persoane juridice, fără verificări suplimentare cu privire la caracterul efectiv al arbitrajului permanent.

Deși se solicită doar autorizarea unei persoane juridice, în fapt, prin autorizarea persoanei juridice se urmărește autorizarea arbitrajului permanent și se oferă acesteia libertatea de a se prezenta terților ca o instituție de arbitraj permanent. Persoana juridică devine astfel instrumentul juridic prin care se legitimează arbitrajul permanent, iar sursa legitimității acestuia este autorizarea rezultată în temeiul unei proceduri necontencioase, în care se verifică aspecte formale ce țin de constituirea asociației și fundației.

Astfel, se creează doar aparența de legalitate a persoanei juridice organizatoare ori de soluționare a arbitrajului, cu importante consecințe asupra valabilității convenției arbitrale/clauzei compromisorii prin care părțile au atribuit competența de a soluționa litigiile dintre ele arbitrajului realizat de asemenea organizații neguvernamentale: dacă decizia de a supune cauza arbitrajului a fost un efect al aparenței de legalitate a camerei de arbitraj, atunci considerăm că suntem în situația unei induceri în eroare a celor care au încheiat convenția/clauza arbitrală și în prezența unei induceri în eroare în detrimentul cel puțin a uneia dintre părți. Recunoașterea arbitrajului instituționalizat prin simplu fapt al înființării asociației sau fundației permite ca una dintre părți să fie prejudiciată prin încheierea unei

⁷⁷ Adrian Severin, *Considerații asupra reglementării arbitrajului în noul Cod de procedură civilă-cu specială privire asupra arbitrajului instituționalizat*, Dreptul nr. 1/2011, p. 56;

convenții arbitrale care, sub aparența că atribuie competența unui arbitraj instituționalizat, în fapt, atribuie competența de soluționare a cauzei celor care au constituit asociația sau fundația, cu consecința înscrierii pe lista de arbitri, chiar și în lipsa unei pregătiri necesare în soluționarea unui litigiu arbitral.

Atât timp cât aceste „*camere de arbitraj*” susțin că reprezintă o formă de arbitraj instituționalizat se impune ca structura acestora să se bazeze pe toate elementele specifice unei astfel de entități.

În fapt, doar trei persoane pot să constituie un astfel de arbitraj și să se înscrie pe lista de arbitri a camerei de arbitraj, fiind, astfel, în prezența unei forme de arbitraj *ad-hoc* deghizat sub forma unui arbitraj instituționalizat. Dacă nu se recunoaște funcționarea în condițiile legii a unei camere de arbitraj, atunci arbitrajul este considerat *ad-hoc* și se organizează în considerarea arbitrilor. În acest sens, se creează cadrul faptic de natură să aducă o atingere permanentă prevederilor art. 562 alin. (1) lit. a) Cod procedură civilă. Astfel, se consideră motiv ce pune la îndoială independența și imparțialitatea arbitrului neîndeplinirea condițiilor de calificare sau a altor condiții referitoare la arbitri, prevăzute în convenția arbitrală.

Astfel cum s-a demonstrat în secțiunile precedente, arbitrajul instituționalizat se constituie și funcționează pe lângă o altă entitate, organizație, instituție internă sau internațională.

Arbitrajul instituționalizat poate fi desfășurat și de organizații neguvernamentale de interes public de sine stătătoare. Subordonarea administrativă sau independența arbitrajului instituționalizat trebuie să se conformeze condițiilor legii. Dacă ar fi fost suficientă personalitatea juridică sau existența unei structuri în cadrul unei alte entități sau instituții, mențiunea privind trimiterea la condițiile prevăzute de lege ar fi fost inutilă.

Arbitrajul instituționalizat implică un regulament propriu aplicabil tuturor litigiilor supuse spre soluționare, fără ca lipsa unui regulament să atragă refuzul de constituire a unei asociații sau fundații, vehicul necesar și suficient pentru constituirea arbitrajului instituționalizat, conform primei orientări jurisprudențiale. De asemenea, orice arbitraj instituționalizat trebuie să fie autonom în reglementarea și desfășurarea activității jurisdicționale, fiind necesare reguli concrete pentru a se

garanta autonomia. „Astfel, pentru ca o entitate să poată fi apreciată ca fiind organizatoare a unei activități de arbitraj instituționalizat, este necesar să aibă în obiectul de activitate organizarea arbitrajului, să aibă un regulament propriu de organizare și funcționare și reguli de procedură arbitrală, să dispună de un corp de arbitri selectați pe anumite criterii, să dispună de o structură organizatorică prestabilită cu activitate continuă, conducere proprie, secretariat și bază materială corespunzătoare”⁷⁸.

Așa cum rezultă din art. 618 Cod procedură civilă, arbitrii pot fi incluși pe liste facultative și pot fi desemnați de părți sau de președintele arbitrajului instituționalizat. În plus, din prevederile art. 619 alin. (4) Cod procedură civilă, rezultă că arbitrajul instituțional trebuie să garanteze dreptul la apărare al părților în litigiu și contradictorialitatea dezbaterilor. Conform art. 620 Cod procedură civilă, cheltuielile arbitrale sunt prevăzute de regulamentul arbitrajului instituționalizat.

Arbitrajul specializat reflectă o nevoie a justițiabililor de a beneficia de „o judecată prin arbitri cu o experiență îndelungată și de o competență recunoscută în branșa respectivă”.⁷⁹

Persoanele juridice în cadrul cărora s-au constituit curțile de arbitraj instituționalizat în România au dobândit dreptul de a desfășura activitate de arbitraj în temeiul legii, nu în baza unei autorizări din partea unui judecător. Curțile de arbitraj instituționalizat au competență de soluționare a unor litigii specializate, limitate la domeniul de activitate pentru care, prin lege, au fost înființate persoanele juridice. Dacă am accepta prima și a doua orientare jurisprudențială, ar însemna ca orice trei persoane fizice din România⁸⁰ să constituie direct o cameră arbitrală permanentă sau o persoană juridică care să soluționeze litigii, beneficiind de o competență aproximativ egală cu cea a instanțelor judecătorești, de vreme ce, potrivit art. 542 alin. (1) teza finală Cod procedură civilă, o instanța arbitrală formată din cei trei membri poate soluționa orice cauză, în afară de cele care privesc: starea civilă,

⁷⁸ Ioan Leș, Gheorghe Durac, Daniel Ghiță, Eugen Hurubă, Alin Speriuși-Vlad, Adrian Stoica, Andreea Tabacu, *Drept procesual civil, Curs universitar*, Editura Universul Juridic, 2021, p. 541;

⁷⁹ Ion Băcanu, *Noua reglementare a arbitrajului în Codul de procedură civilă român*, *Dreptul* nr. 1/1994, p. 25;

⁸⁰ Această limită minimă de 3 persoane fiind considerată în doctrină binevenită prin prisma finalităților urmărite în mod normal la înființarea unei asociații a se vedea în acest sens Raluca Dimitriu, *Discuții în legătură cu Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații*, *Dreptul* nr. 5/2000, p. 5;

capacitatea persoanelor, dezbaterea succesorală, relații de familie sau litigii privind drepturi de care părțile nu pot dispune.

Prin urmare, o asociație sau fundație constituită potrivit Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 ar avea aptitudinea de a funcționa ca un sistem de justiție paralel și, în cazul tranzacțiilor imobiliare, ca un sistem notarial *sui generis*, de vreme ce, prin efectul hotărârilor care reflectă primele două orientări de jurisprudență, organizațiilor neguvernamentale respective li se atribuie o plenitudine de competență, limitată doar de art. 542 alin. (1) teza finală Cod procedură civilă, indiferent de pregătirea arbitrilor și de resursele materiale și umane disponibile, și posibilitatea de a pronunța hotărâri arbitrale chiar și în litigii legate de transferul dreptului de proprietate și/sau constituire a altor drepturi reale asupra bunurilor imobile, hotărâri care, prin efectul deciziei în interesul legii nr. 1/2022 nu sunt supuse verificării sub aspectul condițiilor de fond.

Art. 1 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 instituie o limitare a capacității de folosință specifică organizațiilor neguvernamentale și nu autorizează nici direct și nici măcar implicit activități specifice unui sistem judiciar paralel, incompatibil cu arhitectura justiției statale sau private, după caz, existentă în sistemul de drept românesc. Astfel, constituirea unor asociații sau fundații trebuie să urmărească desfășurarea unor activități de interes general, interesul unor colectivități sau interesul lor personal nepatrimonial, nu înfăptuirea justiției prin pronunțarea unor hotărâri arbitrale care se bucură de putere executorie, potrivit legii.

Conform art. 2 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, înființarea asociațiilor și fundațiilor permite exercitarea dreptului la liberă asociere, promovarea valorilor civice, ale democrației și statului de drept, urmărirea realizării unui interes general, local sau de grup, facilitarea accesului asociațiilor și fundațiilor la resurse private și publice, parteneriatul dintre autoritățile publice și persoanele juridice de drept privat fără scop patrimonial, respectarea ordinii publice. Nu există vreo mențiune de principiu în Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 privind crearea unor entități prin care să se realizeze justiția în cadrul delimitat de art. 542 alin. (1) teza finală Cod procedură civilă.

Există și o limitare a denumirii asumate de către asociații și fundații ce țin de dreptul terților de a nu fi induși în eroare în relaționarea cu aceasta⁸¹.

Astfel, conform art. 7 alin. (3) și alin. (3¹) din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, este interzis ca:

- denumirea asociației să fie identică sau asemănătoare până la confuzie cu denumirea altei persoane juridice fără scop patrimonial;
- în denumirea asociației să fie utilizate sintagme sau cuvinte susceptibile să creeze confuzie cu denumirea unor autorități sau instituții publice („comisariat”, „inspectorat”, „gardă”, „autoritate”, „poliție”, „jandarmerie”, „protecția consumatorilor” sau derivatele acestora).

De asemenea, conform art. 7 alin. (3³) din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, este interzis ca denumirea asociației să fie identică sau asemănătoare până la confuzie cu denumirea oricărei structuri profesionale constituite în baza legii și care funcționează în acord cu aceasta, cum ar fi: „Barou”, „Cameră”, „Uniunea Națională a Barourilor din România”, „Uniunea Națională a Notarilor Publici din România”, „Uniunea Națională a Executorilor Judecătorești”, „Consiliul de Mediere”, „Consiliul Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România”, „Consiliul Uniunii Naționale a Barourilor din România”, **precum și altele asemenea**.

Aceste prevederi legale reflectă voința legiuitorului ca o asociație sau fundație să nu se „ratașeze parazită” de un potențial concurent într-un domeniu în care dorește să își desfășoare activitatea tocmai pentru a profita de succesul și de legitimitatea dobândită de cel exploatat.

Remarcăm, totodată, că asociațiile și fundațiile care se prezintă drept arbitraj instituționalizat folosesc sintagme de genul „curte” „tribunal”, „mediere”, „conciliere”, „institut”, „consiliu”, „arbitraj” ce concurează neloial orice formă de arbitraj specializat precum și orice altă modalitate alternativă de soluționare a litigiilor care este recunoscută de lege.

Așadar, prima și a doua orientare de jurisprudență permit instituirea unei forme de arbitraj generalizat ce funcționează ca un sistem de justiție paralel, doar în

⁸¹ Fiind nevoie de o limitare a libertății de stabilire a denumiri din motive ce țin de interesul public a se vedea pentru detalii în acest sens Marian Nicolae (coordonator), Vasile Bîcu, George Alexandru – Ilie, Radu Rizoiu, *Drept civil. Persoanele*, Editura Universul Juridic, 2016, p. 302;

baza manifestării de voință a membrilor asociației/fondatorilor fundației și a uneia dintre părțile la convenția de arbitraj (în contextul în care cealaltă parte poate avea doar opțiunea să semneze sau nu un contract de adeziune cu o clauză compromisorie prestabilită de cocontractant, fără a fi informată expres că a fost de acord să se soluționeze litigiul de o asociație lipsită de legitimitatea unei curți de arbitraj instituționalizat).

În literatura de specialitate se reține, în general, o natură duală a arbitrajului atât contractuală cât și jurisdicțională, în contextul în care „statul autorizează părțile ca, în anumite materii, să recurgă la arbitraj, astfel că arbitrajul reprezintă o formă de justiție, delegată de puterea suverană și exercitată de persoane particulare (arbitri).”⁸²

Așa cum s-a reținut în doctrină⁸³, „oricât de chibzuite ar fi condițiile impuse de lege pentru ca o asociație să dobândească personalitate juridică, există totuși posibilitatea ca aceste condiții să fie îndeplinite numai în aparență, iar în realitate asociația să aibă un scop care contravine legii. De aceea, un rol important îi revine instanței care trebuie să verifice cu toată atenția dacă sunt sau nu îndeplinite condițiile legii, nefiind admisibile constituiri de asociații în temeiul unor formule abstracte situate deasupra realității faptelor”.

Așa cum rezultă din legislația anterior referită, jurisprudența Curții Constituționale, deciziile obligatorii ale instanței supreme, pe care le considerăm relevante pentru soluționarea prezentului recurs în interesul legii, în materia modalităților alternative de soluționare a litigiilor discutăm de o aplicare strictă a principiului legalității. Mediarea în materie penală nu poate opera altfel decât în cadrul legal prestabilit de instituția retragerii sau împăcării. Concilierea în materia conflictelor colective de muncă intervine doar în limitele legale stabilite de Codul muncii și de legea specială privind dialogul social. Litigiile dintre consumatori și comercianți se pot soluționa doar în cadrul procedurii de soluționare alternativă a litigiilor prevăzută de legislația specială.

Chiar dacă jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene nu permite formularea de trimiteri preliminare de către instanțele arbitrale comerciale⁸⁴, un

⁸² Savelly Zilberstein, Ion Băcanu, *Desființarea hotărârii arbitrale*, Dreptul nr. 10/1996, p. 28;

⁸³ Dan Lupașcu, *Constituirea asociațiilor și fundațiilor*, Dreptul nr. 5-6/1994, p. 98;

⁸⁴ A se vedea pentru detalii în acest sens Daniel Mihai Șandru, *Este un tribunal arbitral o „instanță” în sensul art. 267 TFUE, pentru a participa la procedura trimiterii preliminare*, Revista Română de Arbitraj, Anul 13, Nr. 4, octombrie – decembrie 2019, p. 78-91;

arbitraj comercial instituționalizat va fi obligat să aplice dreptul Uniunii Europene⁸⁵, inclusiv în situația în care aplicarea acestuia ar atrage lipsa de competență a arbitrajului instituționalizat⁸⁶. Iar orice arbitraj comercial instituționalizat trebuie să funcționeze astfel încât să garanteze formarea unor completuri arbitrale apte să își asume soluții care să țină cont inclusiv de aplicarea obligatorie a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene. Astfel, ar trebui ca practica aferentă arbitrajului instituțional internațional să poată interpreta conform Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I), diversele regulamente și directive în materia drepturilor consumatorilor sau în materie de concurență. Și pentru acest motiv, în contextul motivelor limitative prevăzute de lege în care se admite acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale și a probatoriului restrâns permis pentru admiterea acestei căi de atac, este justificată manifestarea de voință a legiuitorului de a limita legislativ posibilitatea constituirii camerelor de arbitraj instituționalizat.

Pentru arbitrajul *ad-hoc* ne raportăm la prevederile Codului de procedură civilă întrucât părțile își asumă o astfel de soluționare a litigiului în considerarea experienței și pregătirii profesionale a celor care sunt aleși în calitate de arbitru sau arbitri *ad-hoc*. Părțile trebuie să aibă încredere în integritatea arbitrului *ad-hoc* și în abilitatea acestuia de a soluționa în mod just litigiul.

În schimb, în cazul arbitrajului instituționalizat, alegerea se raportează în mod esențial la legitimitatea și reputația instituției care garantează pentru pregătirea profesională a celor aflați pe listele de arbitri.

Intervenția legiuitorului care să atribuie competența de prestare a „serviciilor arbitrale” este necesară mai ales în contextul în care aceste curți de arbitraj susținute de „vehiculul juridic” al fundațiilor și asociațiilor preiau „practica instituțională și cadrul normativ al Curții de Arbitraj de pe lângă Camera Națională”⁸⁷ [n.a. Camera de Comerț și

⁸⁵ A se vedea pentru detalii privind practica relevantă a Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României în acest sens Daniel-Mihai Șandru, *Interpretarea și aplicarea dreptului Uniunii Europene de către Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României*, Revista Română de Drept al Afacerilor nr. 2/2017, p. 115-122;

⁸⁶ A se vedea pentru detalii în acest sens cauza C-40/08 Asturcom Telecomunicaciones;

⁸⁷ Adrian Severin, *Considerații asupra reglementării arbitrajului în noul Cod de procedură civilă- cu specială privire asupra arbitrajului instituționalizat*, Dreptul nr. 1/2011, p. 56;

Industrie a României, așa cum este denumită potrivit art. 1 alin. (2) lit. b) din Legea nr. 335/2007 a Camerelor de comerț din România].

O preluare a acestui cadru normativ implică raportarea la art. 53 privind răspunderea arbitrilor din Regulile de procedură arbitrală ale Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României adoptate de Colegiul Curții de Arbitraj Comercial Internațional în vigoare la data de 1 ianuarie 2018. Astfel, „Nici Curtea de Arbitraj, nici arbitrii, asistentul arbitral și niciunul dintre experții desemnați de tribunalul arbitral nu vor fi răspunzători în fața niciuneia dintre părți pentru nicio acțiune sau omisiune în legătură cu procedura arbitrală, cu excepția cazului în care acțiunea sau omisiunea respectivă se datorează conduitei ilicite intenționate sau neglijenței grave a acestora”.⁸⁸ Această clauză atrage consecința unei imunități a arbitrilor⁸⁹, imunitatea ce reflectă funcția jurisdicțională a arbitrajului. În opinia noastră, o astfel de limitare a răspunderii arbitrilor ar trebui să intervină doar în condițiile în care legea oferă opțiunea unei entități de a oferi servicii de arbitraj instituționalizat, nu doar în baza unei manifestări de voință a membrilor asociați sau a membrilor fondatori de a constitui o asociație sau o fundație.

Membrul completului arbitral ce soluționează o cauză în cadrul stabilit de arbitraj instituționalizat este funcționar în sensul legii penale dacă ne raportăm la art. 175 alin. (1) lit. a) Cod penal⁹⁰. De aceea, nu se poate recunoaște exercitarea calității de arbitru în cadrul unui arbitraj instituțional decât în temeiul unei legi care permite exercitarea organizată a activității de arbitraj. Achiesăm la raționamentul instanței supreme care expune amplu motivul pentru care un arbitru în cadrul unei curți de arbitraj pe lângă o cameră de comerț este funcționar în sensul legii penale.

«Cu privire la calitatea de funcționari publici, în înțelesul legii penale, a arbitrilor Curții Comerciale de Arbitraj Comercial s-a considerat că:

Semnificația noțiunii de funcționar public din dreptul penal nu este echivalentă cu cea de funcționar din dreptul administrativ. Așa cum s-a arătat și în literatura juridică, potrivit

⁸⁸ <https://arbitration.ccir.ro/regulile-de-procedura-arbitrala/>

⁸⁹ A se vedea pentru detalii cu privire la imunitatea arbitrilor Asif Salahuddin, *Should arbitrators be immune from liability, Arbitration International*, 2017, 33, p. 571-581; Barbara Alicja Warwas, *The Liability of Arbitral Institutions: Legitimacy Challenges and Functional Responses*, T.M.C Asser Press, Springer- Verlag Berlin Heidelberg, 2017;

⁹⁰ A se vedea în acest sens și Ioan Leș, Gheorghe Durac, Daniel Ghiță, Eugen Hurubă, Alin Speriș-Vlad, Adrian Stoica, Andreea Tabacu, *Drept procesual civil, Curs universitar*, Editura Universul Juridic, 2021, p. 549-550;

legii penale, noțiunile de „funcționar public” și de „funcționar” au un înțeles mai larg decât acela din dreptul administrativ, datorită, atât caracterului relațiilor sociale apărute prin incriminarea unor fapte socialmente periculoase, cât și faptului că exigențele de apărare a avutului și de promovare a intereselor colectivității impun o cât mai bună ocrotire prin mijloacele dreptului penal. În doctrină s-a mai arătat că, în legea penală, funcționarul este definit exclusiv după criteriul funcției pe care o deține sau, cu alte cuvinte, dacă își exercită activitatea în serviciul unei unități determinate prin legea penală, supus unui anumit statut și regim juridic.

Membrii unui tribunal arbitral sunt funcționari publici, în sensul prevederilor art. 175 alin. (1) lit. a) Cod penal, având în vedere că aceștia exercită atribuții și responsabilități în vederea realizării prerogativelor puterii judecătorești, în temeiul Legii nr. 134/2010 privind Cod procedură civilă și al Legii nr. 335/2007 privind Camerele de Comerț din România.

În concepția noului Cod penal, calitatea de funcționar public nu presupune existența unui raport de muncă sau de serviciu cu o unitate publică, ci analiza în concret a responsabilităților unei persoane.

Din această perspectivă, pentru ca o persoană să dețină calitatea de funcționar public este suficient să aibă un set de responsabilități prevăzute într-o lege, care să vizeze participarea, în orice mod, la îndeplinirea prerogativelor uneia din cele trei puteri.

Codul penal nu prevede condiția ca funcționarul public să facă parte dintr-o autoritate investită cu exercitarea uneia din cele trei puteri sau să își desfășoare activitatea într-o anumită formă de organizare instituțională, ci doar ca, prin activitatea sa desfășurată în baza legii să contribuie la îndeplinirea funcțiilor specifice puterilor statului.

Arbitrajul este o jurisdicție alternativă ale cărei reguli sunt prevăzute în Codul de procedură civilă, iar hotărârea arbitrală este definitivă și obligatorie, constituie titlu executoriu și se execută silit întocmai ca și o hotărâre judecătorească. Singura cale de atac împotriva unei hotărâri arbitrale este acțiunea în anulare la curtea de apel, care are regimul unei căi extraordinare de atac.

Arbitrajul instituționalizat este definit de C. proc. civ. ca acea formă de jurisdicție arbitrală care se constituie și funcționează în mod permanent pe lângă o organizație sau

instituție internă ori internațională, iar Legea nr. 335/2007 reglementează statutul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera Națională.

Atribuțiile și responsabilitățile arbitrilor sunt stabilite de art. 555 -565 Cod procedură civilă, din cuprinsul cărora rezultă că aceștia au statutul unui funcționar public în accepțiunea Cod penal, în condițiile în care prin activitatea pe care o desfășoară contribuie la realizarea justiției.

(.....)

Totodată, este îndeplinită și condiția referitoare la circumscrierea arbitrilor din cadrul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României investiți de către inculpat, în calitate de autoritate nominatoare cu soluționarea dosarului de arbitraj, calității de funcționar public în accepțiunea prevederilor art. 175 alin. (1) lit. a) Cod penal.

Codul penal definește funcționarul public în conținutul art. 175, statuând la alin. (1) lit. a) că "Funcționarul public, în sensul legii penale, este persoana care, cu titlu permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație: a) exercită atribuții și responsabilități, stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor puterii legislative, executive sau judecătorești.

Dispozițiile art. 29 din Legea nr. 335 din 3 decembrie 2007 legea camerelor de comerț din România, publicată în M. Of., Partea I nr. 836 din 6 decembrie 2007 a fost modificat prin introducerea a două noi alin. (6) și (7) prin Legea nr. 39 din 30 martie 2011 pentru modificarea și completarea Legii camerelor de comerț din România nr. 335/2007 și pentru completarea art. 511 din Legea nr. 26/1990 privind registrul comerțului, publicată în M. Of., Partea I nr. 224 din 31 martie 2011.

Astfel, alin. (6) "Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera Națională îndrumă activitatea curților de arbitraj de pe lângă camerele județene."; iar alin. (7) prevede că "Activitatea curților de arbitraj de pe lângă camerele județene se desfășoară conform prevederilor C. proc. civ., ale Regulamentului de organizare și funcționare și ale Regulilor de procedură arbitrală ale Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera Națională".

În Regulamentul privind organizarea și funcționarea Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, publicat în M. Of., Partea I nr. 184 din 2 aprilie 2013 se stipulează la art. 4 alin. (1) „Curtea de Arbitraj se

compune din arbitri, aprobați de către Colegiul de Conducere al Camerei de Comerț și Industrie a României (denumită în continuare Camera Națională), la propunerea președintelui Camerei naționale, formulată cu consultarea președintelui Curții de Arbitraj, dintre persoanele care îndeplinesc condițiile prevăzute în prezentul regulament și care au depus o cerere în acest sens.

Dispozițiile art. 12 alin. (1) „Arbitrul/Supraarbitrul își exercită activitatea cu titlu individual, fiind independent și imparțial, supus numai legii și probelor administrate în cauză. Aprecierea probelor se face pe baza convingerii intime a arbitrului. (2) Arbitrul/Supraarbitrul care intră în compunerea tribunalului arbitral trebuie să manifeste disponibilitatea cerută de exercițiul competențelor arbitrale, în termen util, după agenda Secretariatului Curții de Arbitraj, cu bună-credință și profesionalism.”

Instanța de control judiciar pe lângă argumentele primei instanțe cu privire la calitatea de funcționar public a arbitrilor pe care le reține la rândul său consideră ca argumente suplimentare, faptul. că membrii instanțelor de arbitraj sunt persoane care, cu titlu permanent sau temporar, cu sau fără o remunerație (există indemnizații pentru membrii Colegiului Curții de Arbitraj și asistenții arbitrali - art. 4-6), exercită atribuții stabilite în temeiul Legii nr. 335/2007, în scopul prerogativelor puterii judecătorești.

[A]ctivitatea de judecată arbitrală are loc în baza Codului de procedură civilă, judecata bucurându-se de principiile independentei și imparțialității, supusă numai legii și probelor administrate, garanții specifice judecății desfășurate de instanțele judecătorești.

Înalta Curte consideră că deciziile nr. 20 din 29 septembrie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în M. Of., partea I nr. 766 din 22 octombrie 2014, prin care s-a stabilit că expertul tehnic judiciar este funcționar public în conformitate cu dispozițiile art. 175 alin. (2) teza întâi din Cod penal și respectiv 26/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicat în M. Of., Partea I nr. 24 din 13 ianuarie 2015, prin care s-a stabilit că medicul angajat cu contract de muncă într-o unitate spitalicească din sistemul public de sănătate are calitatea de funcționar public în accepțiunea dispozițiilor art. 175 alin. (1) lit. b) teza a-II-a din Codul penal, nu pot fi avute în vedere, întrucât nu sunt incidente, referindu-se la două feluri de funcționari publici, ce au intrat în sfera altor condiții de interpretare ale dispozițiilor art. 175 Cod penal.

Or, activitatea arbitrilor din cadrul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, în soluționarea dosarelor de arbitraj se circumscriu regulilor de procedură civilă guvernată de principii și probe, atribute similare activității judiciare a instanțelor judecătorești, așa încât aceștia se înscriu noțiunii de funcționar public prin prisma dispozițiilor art. 175 alin. (1) lit. a) Cod procedură penală.

De altfel, prin Legea nr. 260/2004 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția penală a Consiliului European privind corupția, adoptat la Strasbourg la 15 mai 2003 publicat în M. Of., Partea I nr. 612 din 7 iulie 2004 în art. 3 referitoare la corupția pasivă a arbitrilor naționali se recomandă Statelor măsuri legislative și alte măsuri de incriminare.

Astfel, se menționează expres "Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a prevedea ca infracțiune, conform dreptului său intern, fapta, săvârșită cu intenție, a unui arbitru care își exercită în conformitate cu dreptul național cu privire la arbitraj al acestei părți, de a solicita sau de a primi, direct ori indirect, orice folos necuvenit pentru el sau pentru altcineva ori de a accepta oferă sau promisiunea cu scopul de a îndeplini ori de a se abține să îndeplinească un act în exercitarea funcțiilor sale."

Instanța de apel constată că legiuitorul român a incriminat în noul Cod penal infracțiuni de corupție referitoare la membrii comisiilor de arbitraj, în conținutul art. 293 din Codul penal.

În contextul mai larg al reglementării europene, la care s-a făcut mai sus referire, instanța de apel constată că arbitrii din cadrul instanțelor arbitrale se circumscriu accepțiunii de funcționar public și sunt și subiecți ai infracțiunilor de corupție, așa cum este și traficul de influență incriminat în art. 291 alin. (1) din Codul penal.»⁹¹

În consecință, arbitrajul instituționalizat trebuie să ofere un cadru eficient pentru prestarea „serviciilor arbitrale” și să „dispună de un corp de arbitri, selectați pe anumite criterii”⁹².

Importanța arbitrajului instituționalizat rezultă și din împrejurarea că „Pe plan mondial, arbitrajul instituțional este larg folosit în litigiile comerciale internaționale. Se

⁹¹ Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Penală, Decizia nr. 224/A/2015 din 18 iunie 2015, www.scj.ro;

⁹² Ion Băcanu, *Arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituționalizat în legislația română actuală*, Dreptul nr. 8/1995, p. 6;

*recurge în rare cazuri la arbitrajul ad-hoc, se pare în litigiile în care sunt implicate companii multinaționale, considerându-se că el asigură o mai mare confidențialitate”.*⁹³

Regula este arbitrajul instituționalizat și excepția arbitrajul ad-hoc. De aceea, legiuitorul a înțeles să reglementeze prin lege specială opțiunea de organizare a unor arbitraje instituționale, în contextul în care un arbitraj ad-hoc reprezintă o formă alternativă de soluționare a litigiilor cu totul izolată.

„Activitatea jurisdicțională a unui organ care nu funcționează în cadrul sistemului judecătoresc nu se prezumă, ci trebuie prevăzută de lege. Or, exercitarea unui drept de către titularul său poate avea loc doar cu respectarea cadrului legal stabilit de legiuitor (...)”⁹⁴.

Astfel, apreciez că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 616 alin. (1) din Codul de procedură civilă, asociațiile și fundațiile înființate în baza Ordonanței Guvernului nr. 26/2000, indiferent dacă au dobândit sau nu statut de utilitate publică, în condițiile prevăzute de art. 38-40 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 nu pot avea ca scop și organizarea arbitrajului instituționalizat.

Pentru aceste motive, în temeiul dispozițiilor art. 517 din Codul de procedură civilă, solicit admiterea prezentului recurs în interesul legii și pronunțarea unei decizii prin care să se asigure interpretarea și aplicarea unitară a legii.

PROCUROR GENERAL,
Alex-Florin FLORENȚA

⁹³ Ion Băcanu, *Arbitrajul ad-hoc și arbitrajul instituționalizat în legislația română actuală*, Dreptul nr. 8/1995, p. 8;

⁹⁴ Decizia nr. 474/2017 din 27 iunie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 132 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

În temeiul dispozițiilor art. 515 Cod procedură civilă, se anexează prezentului recurs în interesul legii, pentru exemplificarea caracterului neunitar al jurisprudenței, copiile hotărârilor judecătorești definitive menționate în motivarea acestuia :

Anexa I:

1. Decizia civilă nr. 86 din 29.10.2013 a Tribunalului Covasna – Secția Civilă, pronunțată în dosarul nr. 3819/305/2013 (sintact.ro);
2. Încheierea civilă nr. 82 din 14.01.2016 a Judecătoriei Buftea - Secția Civilă, pronunțată în dosarul nr 12.387/94/2015*, definitivă prin neapelare;
3. Încheierea civilă nr. 3.481 din 02.03.2021 a Judecătoriei Buftea – Secția Civilă, pronunțată în dosarul nr. 3266/94/2021, definitivă prin neapelare.

Anexa II:

1. Decizia civilă nr. 273 din 28.02.2017 a Tribunalului Iași - Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 41774/245/2016 (sintact.ro);
2. Decizia civilă nr. 1.566 din 21.12.2016 a Tribunalului Timiș – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 28956/325/2015 (sintact. ro).

Anexa III:

1. Decizia civilă nr. 145A din 16.03.2015 a Tribunalului Botoșani – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 17.171/193/2014;
2. Decizia civilă nr. 308A din 10.11.2014 a Tribunalului Botoșani – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 14.248/193/2014;
3. Decizia civilă nr. 274 din 28.04.2015 a Tribunalului Alba – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 9964/176/2014 (sintact.ro);
4. Decizia civilă nr. 15 din 18.10.2013 a Tribunalului Brașov – Secția I Civilă, pronunțată în dosarul nr. 17088/197/2013 (sintact.ro);
5. Decizia civilă nr. 1.707/A din 19.05.2017 a Tribunalului București, pronunțată în dosarul nr. 5.701/300/2017 la care este atașată încheierea din 15.03.2017 pronunțată de Judecătoria Sectorului 2 București.